

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XVI. ■ ZVEZEK 10.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO PRVI CVETI TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4, ZA DIJAKE K 2

LJUBLJANA, 1909/1910

NATISNILA »KATOL. TISKARNA«

Vsebina:

	Stran
Naš družabni problem. (J. Puntar.) (Konec.)	217
Iz prijateljevih pisem. (J. Štenar.) (Dalje.)	220
Pravni študij. (Dr. J. Adlešič.)	223
Dopis iz Združenih Držav. (John B. — Washington.)	226

Visokošolsko dijaštvo.

Hrvatsko katoliško narodno dijaštvo. — Iz Krakova. — Obletnica „Polonije“.	
„Los von Rom“. — Prosto dijaštvo. — Malo statistike	227 - 229

Glasnik.

Umrla sta. — Promovirani. — Dve promociji. — Obrambeni odsek S. D. Z. v „Zarji“. S. Liga K. A. Slavnostni večer v Poloniji na čast slovanskim gostom grunwaldske slavnosti. — Socialni kurz na Sv. Joštu. — Sestanek slovenskih katoliških abiturientov	229—233
---	---------

Listek.

„Koledarček“. — Nova Ciril-Metodijska literatura. „Akademija sv. Karola“ goriških bogoslovcev. — Socialno gradivo za visokošolce. — Ali je hvalno buditi narodno zavest? — Posnemajte! — Listnica uredništva	234 - 236
--	-----------

„Prvi Cveti.“

Še enkrat v Belo Krajino. (Prof. M. Štular.) (Konec.)	73
Pod Francozom. (Pravoslav.) (Zgodovinska slika.) (Konec)	75

Na platnicah.

Pogovori o umetnosti. (Franc Bregar.) (Dalje.)

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Zalokarjeva ulica 10.
— Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slovensko
katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Brunngasse 7/I.
Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
::: Schulgasse 30. III./19. :::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov post. hran. ali po nakaznici
upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

J. Puntar:

Naš družabni problem.

(Konec.)

Pogled širom domovine kaže danes obilo živahnega gibanja med mladino: moško in žensko. Tudi vzgoji ženske mladine je treba dati jasno zarisane smeri, da ne nastane med napredkom moške in zaostalostjo ženske mladine preobčutna zev, ovirajoč moment v splošnem našem kulturnem razvoju. Nikakor ne bi bilo prav, ko bi skrbeli samo za moški značajni naraščaj, ne da bi istočasno skušali dvigniti tudi naobrazbe in npravne sile ženskega dela narodovega. Iz zavesti, da mora vladati med naobraženim in krepostno vzgojenim moškim delom na eni strani ter vzporedno vzgojenim ženskim na drugi strani harmonija, da je treba harmonije v duševni naobraženosti in harmonije v delu za splošni kulturni napredek celega naroda, izvira v zadnjem času vse delo za povišanje naobrazbe med žensko mladino po deželi.

Pričakovali bi, da naletimo med delavci za probujo in vzgojo naše ženske kmečke in delavske mladine tudi dokaj inteligentnih ženskih voditeljic, a skušnja uči, da takih voditeljic v prid povzdige splošne ženske naobrazbe med katoliško mislečim ženstvom še ni. — Tuintam se javljajo nekatere mlajše moči, ki kažejo precej dobre volje, a vidi se jim, da jim manjka glavnega — šole, socialne šole, tiste šole, ki človeku kaže pot do rešitve težkih vprašanj med našim ljudstvom. Te šole doslej našemu inteligentnemu ženskemu naraščaju ni znal, oziroma tudi ni mogel nihče podati, ker so bile oči obrnjene k drugim najnujnejšim ciljem, in pa ker je ni bilo niti ene markantne ženske osebnosti, ki bi bila umela pridobiti si vodstvo med žensko mladino. In tako danes bridko občutimo pomanjkanje inteligentnih pomočnic pri delu za dvignjenje naobrazbe in krepkih značajev med žensko mladino. In vendar ga ni hvaležnejšega dela, kot je ono za prevzgojitev naše ženske mladine. Ker to je v ženski naravi, da je za dobro stvar veiko dovezetnejša, požrtvovalnejša, stanovitnejša, često odločnejša nego moški, dasi na drugi strani treba krepke roke in odločne volje pri vodstvu vseh organizacij, kjer odločujejo ženske. Naša ženska mladina je inteligentna in najsi je doma v najnižji koči, le neopiljena je še po mnogih krajih. Če se je posrečilo dvigniti okornejši moški naraščaj, kako ne bi bilo to možno pri ženskem, ako se ubere prave strune in ako stopi v sredo dela naobražena ženska, dobro pojmujoča sodobne potrebe našega narodnega razvoja? Ravno radi tega nam je treba naobraženega ženstva, ki bo kos vodstvu in delu med slovenskim ženstvom, kakor je že dolgo v prvih vrstah narodnih prosvetnih delavcev slovenski katoliški naobraženec. Kakor je sicer prva in glavna naloga njegova skrb za družino, vendar ta njegova skrb nikdar ne sme zaobseči vseh njegovih sil in

misli, nego mora žrtvovati sebe tudi splošnim narodnim koristim; prav tako pa tudi ni in ne sme biti za naobraženo ženo družina edino torišče, kateremu daruje in žrtvuje v s e svoje moči. Tudi zanjo so še drugi krogi, ki hočejo njene pomoči, jo vabijo na delo za občo korist. Čim višja njena izobrazba, čim višje razvit socialni čut, čim obširnejše obzorje jo odlikuje, tem lažje ji je spraviti v sklad zasebne družinske in splošne izvendružinske koristi, a tem lažje in hitreje tudi more doumeti poklic in nalogo svojega moža izven ožjih družinskih interesnih sfer.

Da dobimo tako naobraženo ženstvo, ki bo globoko pojnilo resnost in veliki pomen lepega družinskega življenja, obenem pa tudi z lahkoto umelo delo mož, jih po možnosti in po svoje podpiralo na vseh poljih družabnih potreb, za to je treba dobre šole, šole v najširšem pomenu. Pod ta pojem pa spada tudi socialna naobrazba, splošna ž i v l j e n j s k a šola, ki izpopolnuje vrzeli »šolske« naobrazbe.

Ako napreduje in se izpopolnuje moški naraščaj, ako se ta pripravila vestno za bodoče svoje zvanje, naj li ostane naše žensko naobraženstvo vkljub nujnim življenjskim zahtevam daleč za moškim naobraženstvom? Ako se trudimo, da dvignemo kmečko in delavsko žensko mladino, naj li potem vzgoja ženskega naobraženstva ostane na isti višini? Če vzgoja ženskega naobraženstva ne bo odgovarjala potrebam najnovejšega našega narodnega razvoja, ako ne bo napredovala vzporedno z vzgojo moškega izobraženstva, potem tudi tisti žalostni, a povsem umevni pojavi med slovenskimi naobraženimi krogi ne izginejo tako kmalu — narodno indiferečni, ker mešani zakoni. Le tedaj je upati, da se odstotki narodno mešanih zakonov med slovensko inteligenco znižajo, ko bo domovina imela dovolj takih hčerâ, ki vzdrže vsakršno konkurencio tujk. Zakaj nam še danes tujina osvojuje večino najboljših sinov? Pomanjkanje naobraženih, finih in z n a č a j n i h ženskih oseb v domovini ni ravno zadnji vzrok. Umevno: rajši voliš z n a č a j n o , i z o b r a ž e n o tujko, kot osebo, ki ne ve kako, ne kam, ali celo le to, da je mož le zavarovalnica za udobno, brezskrbno življenje!

Čimbolj se umislimo v naše razmere, tem jasnejše nam je, da mora stati naše žensko naobraženstvo na višku časovnih potreb. In posebno pa — katoliško, ki je poklicano, da nosi del težkega kulturnega dela na svojih ramenih. Čim resnejše bo pojnilo svoje zvanje v družinskem in izvendružinskem krogu, tembolj bo tudi vedno čutilo potrebo, da z z d r u Ź e n o s i l o pomore krščanski kulturi do zmage na vseh poljih. Iz tega pa se samoposebi rodi tudi prepričanje, da je treba medsebojne krepitve in posvetovanja v dosegah lepih svojih ciljev: naše prav vzgojeno žensko naobraženstvo bo godno za motritev najresnejših življenjskih narodnih potreb in dobrodošel sotrudnik med delavnim moškim naobraženstvom. Priborilo si bo odločujočo besedo i tam, kjer je danes še nima. Skratka: imeli bomo ženstvo, godno za resna vprašanja občega pomena, in **svoje** družabno-zabavno razvito življenje.

Kako praktično priti do cilja, ne spada v meje tega članka, o tem naj razmišljajo poklicani činitelji. Naša naloga je izpolnjena, če dokumentiramo misli velike večine somišljenikov in morda i somišljenic.

Katoliško akademično dijaštvo je v tujini izolirano in bridko čuti pomanjkanje družabnega občevanja. Najhujše pa boli to dejstvo, da domovina še dolgo ne bo odpomogla tej potrebi. V samih mrtvih knjigah tičati in probleme reševati tudi ne more vse dni brez oddihljeja in si zato hoče in išče žive družbe. V tem pa tiči precej nevarnosti, če ne toliko v moralnem, pa v narodnem oziru. Ali je import tujk res tako nujna potreba? To

vprašanje je tupatam i za vas precejšnjega pomena, dasi za ostalo dijaštvo v večji meri. Prav redke pa bi bile izjeme, ko bi imel katoliški akademik doma dostop v fino družbo. Marsikaj bi bilo drugače, ko bi akademik imel zaslonbo v slovenski enakomisleči družbi in ne samotaril po svetu vklet v svojo notranjost in navezan na ožji krog tovarišev. In kako človek lahko izgubi zmisel za fineše, če se giblje le med okornimi, trdimi moškimi značaji. Blagodejnega občevanja s fino naobraženo žensko družbo sploh manjka slovenskemu dijaštvu v tujini, a prav posebno to občuti — katoliški akademik. Težko je: v tujini mu ne prija, iz domovine prihaja nezadovoljen. V tem pa si je v tujini prav gotovo na boljšem: vsaj v ožjem krogu več prijateljskega umevanja, več koncentracije, več zmisla za družabnost. Čudno, čim bolj raste naša moč in število, tem bridkeje čutimo navezanost le na svoj najožji krog. Ali je to res vedno najboljše?

Sklep naš je torej: domovina je dolžna dati katoliškemu akademiku dijaštvu enakomisleče družbe, kjer se bo lahko gibalo med svojimi in imelo priliko neposredno od blizu spoznavati višje kulturne potrebe celega naroda, a tudi dobilo dovolj družabne vzgoje. Te nam je doslej občutno pomanjkovalo in ne v korist stvari in napredku ideje. To spoznanje stoji: brez družabne vzgoje ni zmisla za družabnost, a to je nevaren destruktiven element, ker ustvarja nujno separatiste in tudi — egoiste. Da se vzdrži mladostni idealni polet, treba je akademično naobraženemu somišljeniku fine družbe, ki združuje vse enakomisleče izobražence. Čim dopustimo, da nam razne oficijelne seje, zasebni opravitki zamore idealni polet, ako ne poskrbimo za protiutež, potem ne bomo nikdar imeli svoje prave enotne družbe, ampak osebno barvane krožke — klike.

Kadar pa se prične boj klik, tedaj pa je propast blizu. Boj klik je smrt vsake organizacije. Ni ga pa boljšega protiuteža proti takim nezdravim in nevarnim pojavom kot je ravno — koncentrirana fina družba. Te pa toliko časa ne dobimo, dokler ne dobimo inteligence, za vse pojave v domovini zanimajoče se ženske družbe. In zato je upravičen tudi sklep: vzgojite nam finega, vsestransko naobraženega ženstva, ki bo globoko pojnilo pomen lepega rednega krščanskega družinskega življenja, ki pa bo tudi imelo svoje naloge — izven družinskega kroga. Globoko smo uverjeni, da le harmonija z moškim in ženskim značajem more biti v trajno korist celokupnih dobrobiti. Enakovredno vzgojeni ženski značaji so temelj družinski harmoniji brez katere ni — socijalne harmonije!

Ako je torej res prva in glavna naloga in dolžnost katoliškega slovenskega akademika, da si kdaj ustanovi vzorno družinsko življenje, potem pa sme po vsej pravici tirjati v svojem lastnem interesu in z ozirom na dobrobit celokupnosti do domovine, da mu vzgoji za tako idealno lepo krščansko družinsko življenje tudi primerno vzgojeno sotrudnico. Kjer so dolžnosti so i pravice in zato kliče katoliško akademično dijaštvo: »Domovina tudi ti skrbi in glej, da nam vzgojiš idealnih, globokovernih, razboritih in delavnih življenskih sotrudnic! To si tembolj dolžna poskrbeti, ker skrbiš od dne do dne za vzgojo preproste kmečke in delavske gospodinje. Če pozabiš na vzgojo vodivnih sil med ženstvom, zanemariš najvažnejše: tvoja avantgarda ne bo nikdar mogla v taki meri vršiti svojih dolžnosti do tebe, kot pričakuješ in zahtevaš od nje. Domovina, tua res agitur: tujina ima v neposredni bližini do tvojih sinov obilo vabljivih sil. To ti polagamo na srce, da razmisliš pota sebi in svojim sinovom v korist, da ne boš po krivici obdolževala manj trdnih — značajev . . .!«

Dokler bo slovenski akademik navezan na tujino, ga bo tudi tujina često izmamila v svoje naročje. Koliko jih je že in ne najslabših, ker v domovini niso našli opore v dneh skušnjav in vab. Tujina le prečesto razume svojo politiko na škodo — poedincu in domovini . . .

Niti danes ne bi znali trdnega odgovora, ktere sile so močnejše, ali sredotežne ali sredobežne. In vendar imamo Ljubljano —!

Kako pusta in dolgočasna postajaš, bela Ljubljana! In vendar bi ti morala imeti največ privlačne sile . . . In vendar bi ravno ti rabila najrazvitejšega družabnega življenja, osebne koncentracije . . . Pa je ni in človek samotari, ko pride po dolgem v tvojo sredo, želeč si prijateljskih gorkih src. En dan in — zbežiš v svoje gorke kraje ali nazaj — v tujino.

Boljše je v tujini: sam sicer, a gledaš vsaj v perspektivi od daleč idealne slike in vzore. Kako brezmišelnost topa je impresionistična slika od blizu. Od daleč in od blizu: kak kontrast, disharmonija, razočaranje. Če je moderni umetnosti ta iluzija ciljna politika, pa Ljubljanjani središču Slovenije (družabna desorganizacija) taka iluzija ni v čast. Velikopotezne in malosežne družabne politike v središču med enakomislečimi ni in je ne bo še tako kmalu. In vendar si je vseprek želi — koncentrirane družbe, ki bi človeka dvigala, blažila in mu dajala novih dušnih perspektiv in novih moči. Tako pa danes rečeš: »Bog s teboj, Ljubljana bela, dolgčas te duši!«

Ali veste sedaj kakšnega pomena je za našo stvar »naš družabni problem«? Le premislite in potem na delo — **idealisti!**

J. Stenar:

Iz prijateljevih pisem.

(Dalje.)

2. novembra 1903.

Prijatelj, to je grozno! Kolena se mi šibe od strahu. — Kdo bi si bil mislil? Josip mrtev? Uboga mati. Sporočiti ji je treba, — a kako — da ji ta vest ne stare srca? Polagoma se mi mišljenje vrača v navadni tir. Da, vseh mrtvih dan je bil —, popoldne sem šel na pokopališče, ko sem se vračal in premišljal, koliko želja in nad je tu pokopanih, srečam Ivana, ki se mi je zdel nenavadno razburjen. „Kaj pa ti je?“ — „Ah, prijatelj, grozna novica — Josip je mrtev.“ — „Jeli mogoče? Nesreča?“ — „Žalibog ne, — ustrelil se je.“ — „Ubogi Josip, uboga mati!“ — Druge besede nisem mogel spraviti iz grla. „Josip, ali mi moreš dati prijateljsko desnico?“ sem ga pozdravil v bolnišnici s strahom. „Stopi — bližje,“ je govoril s tihim, udanim glasom; „Ernest, — krivice sem Ti delal — odpusti mi!“ — „Molči o tem, Josip! Kako Ti je?“ — „Ah, Ernest, slabo, slabo — gorje mi.“ — „Ne obupaj, Josip, zakaj si to storil, Josip? Ne zameri mi vprašanja, saj veš, da Ti jaz nisem dal nikdar povoda dvomiti nad mojim prijateljstvom.“ — „Vem — hvala Ti.“ — Ploha krvi mu zaduši besedo. Instinktivno se mu je roka bližala ustom, odeja mi je odkrila krvave prsi, takoj mi je bilo vse jasno: krogla mu je šla skozi srce. Še par ur —, bilo mi je, kakor da moram glasno zaplakati. Ko si je opomogel, je govoril vedno tišje, pretrgano: „Ernest, — sporoči — moji — — materi — — saj veš vse. — — Ah, — Ernest — — strast — — kakor hidra — —. Reci materi — — da prosim — — Boga in

— njo — — odpuščen — —.“ Zopet mu kri zalije usta, globok vzdih — telo je mrtvo. In duša? — —

In kdo je odgovoren za njegovo mlado, upapolno življenje? — — Morda hinavsko prijateljstvo, morda kruta zlobnost, ki je zastrupila do-
vzeto srce, da ni moglo več krotiti strasti. V trdi brezobzirnosti so po-
zneje govorili o nesrečni ljubezni, da se mu je zmešalo, ker je zadnji
čas preveč pil... A to so posledice, o vzrokih so molčali. —

Das Leben ist der Güter höchstes nicht,
Der Übel größtes aber ist die Schuld.¹

Gorje vam, ki imate njegovo smrt na svoji vesti!

Ah prijatelj, kako redki so trenutki, v katerih se človek zaveda
večnosti svojega življenja, in kako bridko resnico izraža pesnik, ko poje:

„Wer wußte je das Leben recht zu fassen,
Wer hat die Hälfte nicht davon verloren
Im Traum, im Fieber, im Gespräch mit Toren,
In Liebesqual, in leeren Zeitverpassen.“²

Počivaj mirno, dragi Josip, Ti ki si že — morda srečno — rešil
skrivnostno uganko življenja, in glej prijateljsko na nas, ki v strahu in
pričakovanju stojimo pred njenim zagrinjalom. — Oprosti, dragi Ernest,
danes ne morem dalje.

12. decembra 1903.

Ti večni prepiri, ki vladajo v šoli ob prostem času, mi že presedajo;
od sedaj naprej se sploh ne bom več spuščal v nobeno debato. Saj vidim,
da to nima čisto nobenega uspeha. Če nasprotnika ne stojita na istem
stališču, ne moreta nikdar priti do istega zaključka. In — sedaj vidim,
da imaš Ti prav — konečno je res veliko vprašanje, more-li dijak — če-
prav osmošolec — presojati delovanje političnih strank. Kar dobi človek
iz časopisov, je pač premalo, da bi si mogel na podlagi tega napraviti
svojo sodbo o tej ali oni stranki. Časniki si sami večkrat nasprotujejo
in veliko preveč strežejo osebnostim. Časniška polemika je pa naravnost
odurna; s poštenim, pravičnim orožjem se boriti — da, a zmaga pridob-
ljena z lažjo, je sramota. Ko bi se vse stranke in vsi strankarji ravnali
po geslu, ki ga imamo v „Cesarski pesmi“: „Za resnico in pravico —
vsak pošteno, zvesto stoj!“ — bi bilo veliko manj tistega strupenega
strankarstva. Stranke bi najbrže tudi potem ne prenehale, in tudi tega
ni treba; stranka sama na sebi še ni zlo za družbo, v dostojnem tekmo-
vanju poštenih strank se moči spopolnijo, pojmi zbistre, resnica najde
navadno pravo sredo. Taki politični boji, kakršni so včasih pri nas, pa
niso dostojni za olikane ljudi; pa kaj hočemo, saj se menda tudi v državni
zbornici, kjer je cvet politične inteligence, včasih obmetavajo s tintniki.
Na kateri strani je več krivde, mene nič ne briga. — Kakor vidiš, sem
včasih hud kritik. Veš, kritike je pri nas še vse premalo.

IZ NAŠE NAMERAVANE MATURITETNE VESELICE PA NAJBRŽE NIČ NE BO —
ravno zaradi političnih nasprotij. Radikalci — ali kakor se hočejo sedaj
imenovati „neodvisni“ — zahtevajo, naj se sprejme v program tudi en
političen govor, mi, ki veljamo za klerikalce, smo zoper to. Ravno pred
izstopom iz gimnazije se bomo — kakor kaže — tudi formalno ločili v
dva tabora. Da smo že dolgo raznih političnih in filozofskih — če se
smem tako izraziti — naziranj, smo si bili že prej vsi na jasnem, a do

¹ Schiller, Die Braut von Messina.

² Platen, Sonett 79.

tako resnega spora kot danes še nikdar ni prišlo. No, če mora priti do ločitve duhov, pa naj pride; jaz se ne bojim javno povedati in zagovarjati svojega prepričanja.

Pri Vas morje ni tako razburkano; kdaj bo pri Vas matura! Pozdrav!

8. januarja 1904.

Danes smo se zopet dajali — ravno pred Mislivčevo uro. Ko stopi profesor noter, smo bili vsi razgreti. „Was gab's denn?“ — „Disputiert haben wir,“ odgovori par glasov. „Tun's lieber präparieren“ — je menil malomarno in ravno tako malomarno pričel svojega Sofokleja: „Brskač, wir sind stehen geblieben . . .“ A kmalu se je ogrel in ko smo pričeli v Antigoni z odstavkom, v katerem kor pozdravlja prvi solnčni žarek nad Tebami, smo tudi mi pozabili, da smo si bili malo prej še v lasih; kar požirali smo njegove besede. Pa tudi ni čuda, Mislivec imenitno razlaga, Sofoklej je pa tudi en sam v grški literaturi.

*Ἄκτις ἀελίου, τὸ κάλ
λιστον ἑπταπύλω φάνερν
θήβα τῶν προτέρον φάος,
ἐφάνθησ ποτ', ὃ χρονσεάς
ἀ μέρας βλέφαρον. — — —¹*

A navdušenje za velikega grškega dramatika nas ni moglo tako zediniti, da bi ne bili drugi dan disputacije nadaljevali. Hudournik se ne ustavi prej, dokler se v dolini ne razgubi. Največji revež — pa skoro najbolj nedolžen pri tem — je bil Rovar, ki je — morda ravno na račun naše disputacije — dobil dvojko. Ko mu par anapestov ni hotelo takoj v ritem, mu je rekel Mislivec: „Haben Sie schon wieder disputiert? Am 15. Februar werden Sie aber meditieren. Setzen Sie sich!“ Pa so res čudni ti naši ljudje; trdijo vse mogoče reči, a ne dokažejo ničesar; vso svojo učenost zajemajo iz časniških podlistkov in iz socialnodemokraških agitatoričnih brošur. Vedno se love le v splošnih stavkih, ki so že skoro fraze: o indeksu, inkviziciji, o Galileo Galilei, da je moderna naravoslovna veda marsikako cerkveno naziranje omajala itd., a konkretnega, stvarnega, ne ve nikdo nič povedati. Z inkvizicijo sem jim dobro posvetil; škoda da ne znam več zgodovine, s posameznimi konkretnimi slučajji jih človek čisto lahko v kozji rog užene. Najbolj neumno se mi zdi, da se dijak brž oprime kake laži — čim starejša je, tem laglje je — ali kakega dejstva, — seveda v popolnoma drugačni obleki, nego je prišlo na svet — in je naprti veri ali cerkvi ter to strašilo postavi v koruzo češ: „Vidite, taka-le je vaša vera in cerkev.“ Veš da nisem klerikalec, ker se za politične stranke ne brigam; vedno pa me zgrabi, kadar se hoče kdo s takimi lažmi bahati. Zgodovinske laži se selijo iz knjige v knjigo, ta in oni — ne ravno preveč tenkovestni — pisatelj še malo pridene, malo zasuče, namigne, drugače razloži, po pravilu: „Calumniare audacter, semper aliquid haeret,“ — le pridno zabavljaj, nekaj boš že dosegel. Tako nastane iz navadnega ali celo lepega obraza — strašna Meduza.² Ali ni res taka zgodovinska laž kakor Vergiljeva Fama:

... magnas it Fama per urbes,
Fama, malum qua non aliud nelocius ullum.

¹ Sophocles, Antigone, 99—104.

² Takih zgodovinskih laži je zlasti veliko nastalo za časa humanistov — pod pesrom cerkvi sovražnih kronistov. Več o tem glej knjižico: „Geschichtslügen.“ Op. ur.

Mobilitate viget, viresque acquirit enudo;
parva metu primo, mox sese attollit in auras,
ingrediturque solo, et caput inter nubila condit.

Monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt corpore plumae,
tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures.
Nocte volat coeli medio terraeque per umbram
stridens, nec dulci declinat lumina somno:
luce sedet custos aut summi culmine tecti,
turribus aut altis, et magnas territat urbes.¹

Bodi dovolj jeze; pozno je že. Zdrav!

¹ Vergilius, Aeneis, V. 174—187.

Dr. J. Adlešič:

Pravni študij.

Večkrat se čuje govoriti o pravu in njega študiju. Nekateri ga obsipavajo z hvalospevi, drugi imajo zanj le prezirljiv nasmeš. Splošno pa se skoraj v nepravilih krogih smatra pravo za konglomerat zavitih paragrafov, ki si jih mora jurist prej ali slej v glavo uliti na kak način koli in čim več jih ima, tem bolji, imenitnejši jurist je. Ravno ta predstava kroži med dijaškimi krogi; ista je vzrok, da se mnogi nadarjeneji dijaki izogonejo pravnega študija in gredo raji na filozofijo, zgodovino itd.

Pa tudi med juristi samimi krožijo najrazličnejši nazori, kaj in kak mora biti jurist. O enem pravijo, da je silno dober, rečimo »Kronjurist«, ker je spravil ta ali oni paragraf v društveni poslovnik (tu se omejam samo na dijaške kroge, ker so mi drugi nepoznani), ali je nastopil z lepimi besedami k utemeljevanju tega ali onega predloga. Skratka, opažati je, da se sodi stvar le po zunanjih momentih, dostikrat po onih, ki jo najmanj karakterizirajo.

Mnogo se tudi govori danes o znanstvenem delu, o pripravi za univerzo, ne da bi se vedno pojmovalo, kaj to delo zahteva.

Izrazila se je večkrat misel, stvoriti v »Danici« pravni klub; pa ni bilo nikoli pravega zanimanja. Dokler ne pride potreba od znotraj, ni stvar zrela za realizacijo, ne bo rodila sadov. Zdi se pa, da je ta potreba prišla in tako se je tudi klub osnoval. Ena glavnih točk je informacija o pravnem študiju in evo nekaj misli.

Naslanjam se pri tem na izvajanja profesorja državnih ved na züriški univerzi, znanega dr. Hilty-ja v njegovem članku: »Vom Studium der Rechte in unserer Zeit« v »Politisches Jahrbuch der schweizerischen Eidgenossenschaft« leta 1908. Vsakemu mlademu juristu ta članek prav toplo priporočamo kot najbolji uvod v pravni študij.

O pravu samem pravi pisatelj: Jurisprudentia est scientia omnium rerum, tam divinarum, quam humanarum. To se je vedno trdilo o filozofiji, velja pa ravnotako za pravo. Morda še bolj: kajti ni ga stanu, ki bi stal ožje s praktičnim življenjem v zvezi, kot ravno pravnik. Nanj se obračajo vsi stanovi, od njega zahtevajo vsi sloji pravnega sveta. Posebno v današnjih dneh gospodarskega in političnega razvoja se mi zdi pravnikova naloga najbolj važna, z drugimi besedami: najbolj odgovorna, ki zahteva najtemeljiteje priprave! Nihil humani a me alienum

esse puto, ta izrek bi moral imeti dobri jurist vedno napisan na svoji pisalni mizi. Spoznavaj vse pojave ljudskega življenja, pa tudi vse gibljeje človeškega življenja, zunanje in notranje življenje. To pa ne samo iz knjig, nego iz življenja samega.

Kaka naj bo priprava za ta važen in odgovoren stan? Ločim jo v dvojno: zunanjo in notranjo. Zunanjo pripravo preskrblja univerza, juridična predavanja. Neobhodno potrebno jih je obiskovati. Treba se je takoj na začetku uživeti v pravnega duha, prisvojiti si način pravnega življenja. Najbolja priprava za to je še vedno rimsko pravo. To radi tega, ker ima tako eminentno praktičen smisel. Ravno to je povzdignilo rimske pravnike do takega ugleda in veljave pred sodnijo in zgodovino, da so gledali na potrebe časa in se niso vezali na suhe črke starih zakonov. Aequum, Billigkeit, to, kar je prav! je bil pravec rimskih pravnikov, ki jim je ohranil veljavo do danes. Nimajo tako razvitih pojmov o novodobnem socialnem gibanju, pa kdor dobro prebavi v sebi aequitas rimskih juristov in se uživi v njih mišljenje, bo z lahkoto obvladal i probleme moderne dobe. Zato pa ne študirati rimsko pravo iz Cylharza za izpit, kot smo prakticirali doslej, nego na predavanja! Kot najbolje čtivo za poglobitev v rimsko pravo pa Ihering: »Geist des römischen Rechtes«.

Podobno velja i o drugih strokah. Omeniti hočem samo, da je še neobhodno potrebno, da pozna slovenski jurist tudi nekaj slovenskega prava. To se sicer na večina univerzah ne predava (razun na češki univerzi v Pragi), pa zdi se mi čudno, da mora naš pravnik proučiti duh prava Rimljanov in Germanov, samo ne Slovanov. Predava se i perzijsko in babilonsko pravo, samo ne slovansko. Zakaj, nočem razumljati. Prepričan pa sem, da se i v tem pogledu obrne kmalu na bolje. Dokler se še ni, mora začeti jurist sam. In ravno pravni klub imej nalogo, nabaviti pravniku potrebnih sredstev, ker se po nemških knjižnicah dobi tako malo slovanskih knjig, ki so izšle izven Avstrije. Kot prvi začetek za orientacijo vsebuje tozadevni članek »Čas«.

Dobro je tudi, kar se pa danes splošno opušča, poslušati še kako predavanje iz praktične filozofije. Seveda praktično filozofijo, življenjsko filozofijo, oddaljevati se v razne probleme, ki se filozofi o njih prepirajo, juristu pač ne kaže. Ali nekaj na vsak način. Sicer o tem pozneje.

To bi bila zunanja priprava (o drugih točkah ne govorim, ker niso toliko preporne). To tudi mora vsak predelati, ker ga silijo izpiti; zato se mi zdi mnogo važnejša notranja priprava, ki jo mora delati vsak pravnik sam zase, ki mu na očigled ne prinaša takih uspehov kot izpiti, ki je pa še morda bolj važna kot oni, ki je pogoj vsakega praktičnega, uspešnega delovanja. To pripravo ločim v dvojno: teoretično in praktično.

Teoretična vodi do prepričanja, da nima jurist v življenju nikdar posla z paragrafi samimi kot takimi, nego z ljudmi. Znanost naj služi ljudem, praksa naj aplicira nje rezultate na življenjske odnošaje. Kako to najlažje izvesti, je vprašanje trenutka in stvari same. Zato potrebuje jurist predvsem poznanja življenja in poznanja ljudi. »Neben den Sachkenntnissen ist notwendig ein Einblick in das gesamte Menschenleben und seine Bedürfnisse, der sie zur Bindung eines vollen und ganz richtigen Urteiles über alle Verhältnisse des menschlichen Lebens befähigt«, pravi Hilty na strani 29. navedenega spisa. Vsega znati, ni nikdar mogoče, zlasti ne juristu; vedno se delajo novi zakoni, vedno se porajajo nove potrebe. Kdo bo vse obvladal? Edino oni, ki si je pridobil ali vzgojil duha pravičnosti, duha, ki trenutno v vsakem položaju loči dobro od hudega. Četudi ne znam trenutno, pod kateri paragraf stvar spada, moram čutiti takorekoč instinktivno, kako je in kaj je prav.

Dalje pravi pisatelj, p. 25: »Der Jurist muß einen sehr gut entwickelten, gesunden Menschenverstand haben, der das Recht vom Unrecht fast instinktiv zu unterscheiden vermag, einen unerschrockenen Mut, der sich vor aller Macht der Welt und der Umstände nicht so leicht fürchtet, und eine schlagfertige Art, die sich des Bösen und der Bösen zu erwehren weiß.« Zlate besede za mladega pravnika. Nanj gledajo zatirani nižji stanovni kot na rešitelja, da jim pomore do pravice; njega se boje hudobni in zatiralci, da jih ne zavrne in ne osvetli njih zlobnega početja. Konflikt je neizogiben. Kam se naj pravnik zateče? — V svojo notranjost, v svoj značaj. Krepek, odločen značaj, ki brani dobro, zatira zlobo, je neizogiben pogoj dobrega jurista. Odločno krivici v obraz, vsem tajnim obrekovalcem in zahrbtnim oster odločen pogled naravnost v oči in razkrinkati njihovo početje in to vseeno, gre se za lastno ali tujo osebo, še bolj pogumno v drugem slučaju. Fiat iustitia, pereat mundus! Jurist mora »den Reformator im kleineren und größeren Maßstabe in sich tragen«.

Seveda je prva potreba za tako delo, da začne vsak reformacijo pri sebi, v sebi. Kdor je sam slab, ne bo nikogar poboljšal; kdor je sam hinavec in obrekovalec, ne bo nikogar razkrinkal; kdor je sam omahljivec, šibek list, ne bo vodil trdnih značajev. Zato »Persönlichkeitskultur« v pravem pojmu besede. Navajam od tam besede kralja Leopolda I., dobrega poznavalca sveta in ljudi: »Heutzutage ist die Bildung allgemein und es ist nicht leicht, sich vor anderen Menschen an Verstand und Bildung ohne große Anstrengung auszuzeichnen. Rechtliche, wahre Charaktere, welche sich in allen Zeiten gleich bleiben, auf welche man bauen kann, sind jedoch äußerst selten, bei strenger Prüfung: Der Mensch, der also gut, rechtlich und wahr ist, versichert sich durch diese Eigenschaften eine Lage, deren Sicherheit ihm eine hohe Stelle unter seinen Mitmenschen geben wird und zugleich mehr als irgend etwas ihm den so wichtigen Frieden der Seele in vielfachen Stürmen des Lebens verleiht, ohne welche man selbst bei Sukzeß sich doch nur elend fühlen kann.«

Nič manj važna stran za jurista je čut dolžnosti in reda: Pflichtgefühl. Tudi v tem je treba temeljite vaje in korektive. Pisatelj pravi: »Zu allen Berufsarten aber gehört ein stark entwickelter Pflichtgefühl, vielmehr als gewöhnliche Arbeitslust und ein gewisser Ehrgeiz, etwas größeres in der Welt zu sein.« O tem bi se dalo v našem dozdanjem dijaškem gibanju (mislím splošnem) mnogo rekriminirati; pa to nima pomena. Le eno omenim: razmerje društvenega do stanovskega dela, kar je pri našem dijaštvu prevažno. Imamo ekstreme, na eno in drugo plat nagnjene, i »društvenike«, i »pileže«; toda manjka nam onih, ki bi hodili po srednji poti, ta je i tu na mestu. Še več: ista je neobhodno potrebna. Dali — se pa da doseči? Seveda! V onem izgovoru: meni je društveno življenje absorbiralo vse moči in vse delo, vidim vedno nekaj lenobe do študija. Nehote se vriva pri tem drugo vprašanje: Koliko moči ti je absorbirala kavarna in gostilna? Pravi se, da se tu prav mnogo in duhovito debatira. Nihče pa ne pravi, koliko se tu presedi praznih ur v letargiji in apatiji proti vsemu. To pa povdarjam zato, ker se mi zdi napačno iskati razvedrila in duševnega odpočinka v kavarni, gostilni. Ven, na solnce, gozdni zrak, tam je odpočinek za duha in telo, tam raste tudi energija za daljno delo. »Zurück zur Natur«, ta klic praktičnih Angležev velja i nam, da pustimo gostilniške in kavarniške »debate« in iščemo oddiha na prostem. S tem bo prihranjenega mnogo časa za študij, preostajalo ga bo tudi mnogo za društveno življenje, ki postane pri marljivem študiju neizogibna

potreba, neobhoden korektiv proti osamelosti in enostranosti. Dobra razdelitev časa, točnost in intenzivnost pri delu, to bo najbolj izenačilo navidezno nasprotje med študijem in društvenim delom. Za navod za tako delo navaja pisatelj nekatere članke v Kohlerjevem: *Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie* I, 1907: *Die Kunst, die Zeit zu haben. Arbeitsfragen* itd.

John B. — Washington:

Dopis iz Združenih Držav.

Ako prebiram Vaše glasilo »Zoro« — drugega slovenskega dijaškega glasila itak ne dobim v roke — in koledarček, se mi ena stran zdi pomanjkljiva, in tega splošno pogrešam med slovensko inteligenco, namreč: premalo navdušenja za domačo industrijo. Ta se malone popolnoma prezira, dà, celo izključuje iz liste naših izobražencev, seveda na veliko škodo naroda. Imamo bogoslovcev, lahko rečem, dovolj; juristov kot peska na morskem bregu in zvezd na nebu; celo filozofov in medicincev — ne manjka, — slovenski dijaki pa, ki bi se podali na kako industrijsko akademijo, so bele vrane. Kako neki to? — Industrija je vendar danes na svojem vrhuncu, saj smo v industrijski dobi. Le tisti narod ima dandanes bodočnost, ki se postavi na svoje gospodarsko stališče. Glej Ameriko, Angleško in Nemčijo! »Coper is the one, that makes the world turning around« (Baker [= novec, krajcar] je oni, ki napravlja svet, da se suče naokolu), pravi Amerikanec. To je istina! Kaj nam hasnejo možje učenjaki, ki prodajajo svoje talente tujcem! In tujcu jih prodajajo, ker bi jih domačin ne kupil (conf. Cankar: Tujci); domačin jih ne kupi, ker jih ne more, ker nima cvenka, ker nima industrije. Da bi se vsi naši talentje žrtvovali za narod in umirali po cestah za njegov blagor, tega vendar ne more nihče od njih zahtevati. Njihovo duševno premoženje je vendar njihova lastnina, s katero smejo razpolagati po svoji volji. In če sme čevljar, ki je čevelj zakrpal, računati za svoje delo; in branjevec zahtevati denar za to, kar prodaja, zakaj bi izobražen človek, ki je svoje življenje vedel zastavil, prodal vsa svoja najboljša leta za svojo izobrazbo, zakaj bi on ne smel zahtevati za svoj izdelek quid pro quo!

Industrija je prva in za njo pridejo muze. Naš narod je zadosti industrijalen. Ne v starem kraju, to priznam, toda ali hočeš, da ti naštejemo v Ameriki sinove našega naroda, ki so se povzpeli v dobi četrtnine stoletja do bogatašev, do milijonarjev, dà, celo večkratnih milijonarjev! To je zadosten znak, da bi bili ti ljudje napravili ravno tako dobro karijero v domovini, če bi imeli isto priložnost. A priložnosti niso imeli, ker niso imeli nikogar, ki bi jim pokazal pot. In kdo naj jim pokaže pot, če ne izobraženec? Brez vsake zamere lahko izključimo iz Vodnikove »Kranjske zemlje«: »Polje, vinograd« in obdržimo samo: »gora, morje, ruda, kupčija«. Prvo se namreč pri nas komaj izplača, ker poljedelstvo brez strojev dandanes ne nese niti toliko, da bi človek sproti imel za »fronke«. Nabavljati stroje za tisto malo zemlje, ki jo pri nas posameznik ima, se ne izplača. Kaj pa vinograd? Cvička in dolenjca se ravno toliko pridela, da držita Slovence ves čas v ravnotežju; ob nedeljah in praznikih in semanjih dnevih pa navadno malo pod ravnotežjem. Preostajajo nam samo še ostale štiri

reči, ki jih imajo pri nas dandanes večinoma tujci v rokah, kolikor jih pa še nimajo, jih upajo še pridobiti, če se narod sam pravočasno ne pobriga. Narod sam se pa ne bo pobrigal, če ne bo imel nikogar, ki ga bo vedno na to opominjal; pa ne bo opominjal, priganjati ga bo moral.

Kako bi se dalo to napraviti v stari domovini, si jaz ne upam svetovati, ker razmere pre malo poznam. Dobro pa bi bilo, če bi naši dijaški listi izkušali vzbuditi med dijaštvom zanimanje tudi za industrijske šole. Posebno tistim naj bi pokazali pot, ki iz tega ali onega vzroka ne morejo končati gimnazijskih ali realčnih študij in se navadno ne vedo kam obrniti. — Rojakom v domovini, posebno onim, ki hodijo trnjeva pota študiranja, bi želel več praktičnega duha, in sicer tistim, ki šele iščejo pota, ki jih bodo v življenju hodili, prav tako kakor onim, ki jim pomagajo in jih vodijo pri izbiranju stanov.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Hrvatsko katoliško narodno dijaštvo je imelo letošnje počitnice tri večje pokrajinske sestanke, in sicer v Oseku, Sarajevu in v Podgori pri Makarski. Vsi sestanki so pokazali, da hrvaško katoliško narodno dijaštvo vsestransko napreduje, tako po številu kakor tudi po svoji notranji organizaciji. Letošnje leto je stopila organizacija kat. nar. hrvatskega dijaštva velik korak dalje: v Oseku (sestanek 23. in 24. julija) so ustanovili »Hrvatski d'ački savez«, a v Sarajevu (sestanek 27. in 28. julija) akademično prosvetno društvo »Martić« za Bosno in Hercegovino. »Savez« je ustanovljen po vzercu naše dijaške zveze z le malimi spremembami in raztega svoj delokrog preko vseh hrvatskih pokrajin — s to razliko, da tvori nekak kartel akad. prosvetnih društev, ki obstoje še posebej za Dalmacijo (»Pavlinović«, Istro (»Dobrila«), Banovino (»Kačić«) in Bosno-Hercegovino (»Martić«). Posamezna pokrajinska društva so podobna našim podružnicam, le da imajo še večjo samostojnost. Za nalogo si stavi »Savez« in posamezna pokrajinska društva prosvetno delo med ljudstvom in vzgojno delo med dijaškim naraščajem. — Posebno številno je bil obiskan sestanek v Oseku, kamor je došlo nad 250 dijakov. Referati so bili temeljiti, debata živahna, sklenilo se je mnogo za organizacijo važnih sklepov. Jako častno je uspelo tudi zborovanje v Sarajevu. Obravnavalo se je najrazličnejše panoge socialnega in organizatoričnega dela, v kolikor more pri njem sodelovati dijak in duhovnik, in sprejele so se tozadevne resolucije, ki jih ima izvesti odbor novega društva. Posebno lep je bil komerz ob zaključku sestanka, katerega sta se udeležila nadškof Stadler in Šarić, ki sta tudi oba res priščno pozdravila zbrano dijaštvo in ostala na komerzu do zaključka, dalje provincijal frančiškanske bosenske province z več gvardijani, saborski zastopniki (Zajednica in Udruga) itd. — Sestanek dalmatinskega dijaštva, oziroma občni zbor akad. prosvetnega društva »Pavlinović« se je vršil letos pod vtisom proslave Pavlinovića, katerega ime si je društvo nadelo ob svoji ustanovitvi. Na dan slavlja dne 31. julija zjutraj je pripeljal parobrod iz Splteta v Makarsko veliko število dalmatinskega kat. narodnega dijaštva in eno pevsko in eno tamburaško društvo. Slovesno pokažje topičev jih je pozdravljalo pri vходу v luko. Tu smo se pridružili še mi, ki smo prišli od Bosne sem, dalje sokolsko društvo iz Makarske s svojim starostjo in zastavo na čelu in mnogo odličnega občinstva in se odpeljali v bližnjo Podgoro, rojstni kraj Pavlinoviće. Velika množica ljudstva v

narodnih nošah, dalje duhovščina, seljački domači Sokol itd. so nas slovesno sprejeli in sprevod se je pomikal k sv. maši. Po slavnostnih govorih, ki so bili ob navzočnosti najmanj dva tisoč ljudi pred cerkvijo in pred Pavlinovičevim rojstnim domom, kjer je odkrilo akad. prosvetno društvo spominsko ploščo, se je vršilo kratko zborovanje in občni zbor »Pavlinovičev«. Ljudstvo se je slavnosti z velikim navdušenjem udeleževalo in od vseh strani je deževalo dišečega cvetja na goste. Zvečer se je zaključila slavnost s komerzom v frančiškanskem parku v Makarski, kjer je govoril jako lepo škof Carić. — Tako napreduje vsled intenzivnega in smotrenega dela tudi med hrvatskim dijaštvom katoliška misel.

Iz Krakova. V juliju tega leta je ves poljski narod slavil 500-letnico bitve pod Grunwaldom, spomin zmage Slovanstva nad germanskim prodiranjem. Zato je čisto naravno, da je tudi mladina, ki študira na Jagielloński univerzi, sklenila proslaviti ta spomin.

Toda ko je ves narod proslavljal to obletnico velikega čina, je obhajal z versko-narodnimi slavnostmi, je del mladine, ki študira na krakovski univerzi, nastopil proti takemu načinu slavnosti. Dijaštvo je namreč sklenilo proslavo brez sv. maše. V zadevi, kako bi dijaštvo ta spomin proslavilo, so namreč sklicali 9. maja splošno-akademični shod. Na tem shodu je sklenila socialno-demokratska in židovska (!) mladina vsled nezavednosti nekaterih katoliških tovarišev, da se bo akademična proslava Grunwalda vršila brez sv. maše. Odločno za sv. mašo so se postavila samo društva: »Polonia« in »Sodalicya akademična«. Po shodu je izdala »Polonia«, ker se je drznila socialistično-židovska mladina imenovati se zastopnico vseh akademikov, oglas, v katerem protestira proti taki uzurpaciji in napoveduje, da se bo sv. maša vseeno vršila.

Iz tega se razvidi, da liberalni duh prodira že tudi na naši univerzi, vendar tu mu pot ne bo tako lahka. Poljski narod je preveč religiozen, da bi dovolil, da bi postala univerza, katero on vzdržuje, sedež brezverskih in protikatoliških gesel. Katoliška mladina bo trdno stala v obrambi katoliškega značaja univerze.

J. P.

Obletnica »Polonije«. Dne 25. junija t. l. je obhajala »Polonia« v Krakovu svojo drugo obletnico. Ob tej priliki se je vršila rano božja služba, zvečer za slavnostni večer z govori, petjem, godbo in deklamacijami. Nato se je vršil komerz.

J. P.

»Los von Rom«. Kako se tudi pri nas protikatoliška propaganda širi, kaže najbolj to, da so si upali socialistično-židovski akademiki na krakovski univerzi izdati javen oklic, v katerem pozivljajo neverujoče akademike, naj izstopijo javno iz katoliške Cerkve. Ta oklic je poln gneva in sovraštva do katolicizma.

J. P.

Prosto dijaštvo (Freistudententum). O tem gibanju med nemškim dijaštvom je že tudi »Zora« večkrat pisala, zato ne bo neumestno, če se seznanimo malo z zgodovinskim razvojem tega gibanja. Kakor smo že večkrat povdarjali, je to gibanje reakcija proti nezdravim razmeram v burševskih korporacijah in si je postavilo višje, sedanjemu času odgovarjajoče cilje.

Prvi poizkus organizacije izven korporacij stoječih dijakov se je zgodil v Berlinu leta 1892.; uspehov ni imel, ker so člani bili sploh proti vsakim pravilom, ker so hoteli biti v vsakem oziru prosti; vendar se je pokazalo, da taka zveza ni zmožna življenja. Nekako ob istem času se je

ustanovil v Freiburgu odsek osmih ljudi, ki so na podlagi pravil zastopali vse dijake, ki so živeli izven korporacij. Ta organizacija je sicer obstala, vendar pa je ostala brez vpliva na dijaštvo drugih mest. Vse izven korporacij stoječe dijake je združila šele organizacija v Lipskem leta 1896., ki je za delj časa obdržala vodstvo med njimi. Kar se tiče vprašanj vere, politike in dvoboja, so se izogibali zavzeti kako odločno stališče. Ustanovili so si upravno centralo; mesečno so se shajali in leta 1897. ustanovili tudi lasten častni sod. Vendar vse to ni zmoglo novega gibanja prav povzdigniti. Novih težkoč pa je gibanju pripravilo načelo zastopanja vsega izven korporacij stoječega dijaštva, pa najsi se to samo za to tudi nič ne briga; dalje pa tudi stališče nasproti sprejemanju Židov. Za enkrat so pomagala njihova glasila (Finkenblätter), kjer so o takih vprašanjih javno razpravljali. Kljub vsem težkočam so ustanovili na shodu zastopnikov v Berlinu leta 1900. osrednjo zvezo »Deutsche Freie Studentenschaft«. Vendar tudi zanaprej niso mogli preko imenovanih dveh prepornih točk na dnevni red. Iz teh težkoč jim je pomagala leta 1901. ustanovitev delavnega in študijskega urada (Arbeits-, Studienamt) v Šarlotenburgu in poučnih tečajev za delavce (Arbeiterunterrichtskurse). Organizacija se je mogočno povzpela in leta 1903. je lahko ustanovila že lasten dijaški dom v Šarlotenburgu. Na vseh visokih šolah v Nemčiji in Švici je pridobila novih pristašev. Do leta 1906. je gibanje rastlo, vendar se je pa vedno bolj kazalo, da stoji na preširoki podlagi, prišla so vedno nova vprašanja, nasproti katerim je bilo težko zavzeti odločno stališče, ker je bil program prepovršen. Tako so se po tem letu (1906) začele od splošne organizacije cepiti posamezne zveze. Organizacija se je izkušala ubraniti novim izgubam, zato se je tesneje centralizirala in nastavila 1908. lastnega tajnika. — Jasnih principov je že od začetka manjkalo, zato se je kmalu pokazalo, da s toleranco nasproti katol. svetovnemu naziranju v praksi tudi v tej organizaciji ni ostalo tako kot se je začelo. To je dovedlo katoliške proste dijake v Freiburgu, da so ustanovili l. 1908. lastno organizacijo v okvirju splošne organizacije. — Tega kar je to gibanje od začetka nameravalo, ni doseglo, kakor razvidite, ima pa zdravo podlago, posebno sedaj, ko je začelo svojo pozornost posvečati socialnemu vprašanju; zato upamo, da se bo s časom iz tega vendar razvilo zdravo dijaško gibanje, čeprav ne bo prav to, kakor je to od začetka hotelo biti. — Tisti, ki se zanimajo za to gibanje, naj si ogledajo: Dr. Paul Soyman k: Dreizehn Jahre Freistudententum, Leipzig, 1910, zal. Demme, M. 150.

Malo statistike. Na 21 nemških vseučiliščih je bilo v zadnjem zimskem tečaju 52.407 slušateljev, med temi 1850 žen. Pred desetimi leti jih je bilo le 32.800, pred dvajsetimi leti 28.000 in pred tridesetimi leti samo 20.000. Na Francoskem je bilo letos 32.000 vseučiliščnikov, v Avstro-Ogrski 30.000 in na Angleškem 26.000.

<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 15px; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></div>	GLASNIK.	<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 15px; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></div>
---	-----------------	---

Umrli sta tekom poletnega semestra dva člana hrv. kat. akad. društva v Zagrebu »Domagoj«: tov. phil. Niko Milunić in tov. phil. Luka Janjić. Naj jima sveti večna luč!

Promovirani so bili na dunajskem vseučilišču člani »Danice«: g. J. Adlešič za doktorja prava; g. Kulovec za doktorja bogoslovja; g. Mirko-

Božič za doktorja filozofije; v Krakovu g. star. »Danice« dr. theol. L. Lénard za doktorja filozofije.

Dve promociji. Meseca julija sta se vršili na graškem vseučilišču promociji dveh »Zarjanov«, ki jih moramo šteti gotovo med najodličnejše člane naše organizacije. Dne 9. julija je bil promoviran za doktorja modroslovja znani slavist Anton Breznik. Pečal se je že na gimnaziji in v bogoslovju s slavistiko, pridno nabiral narodne pesmi in bil gotovo najzvestejši ter najizobraženejši učenec profesorja Štreklja. Z izredno prijaznostjo si je pridobil vse, ki so občevali ž njim, posebno svoje ožje tovariše »Zarjane«. Čestitamo lahko gojencem zavoda sv. Stanislava, ker ne bodo dobili samo učenega profesorja, ampak tudi živahnega in ljubeznjivega prijatelja dijakov. -- Dne 20. istega meseca se je vršila promocija star. Martina Malneriča za doktorja prava. Mladi doktor spada med najmarkantnejše osebnosti, ki jih je kdaj imela »Zarja«. Talentiran in temeljito strokovno izobražen je bil duša znanstvenega kluba, kateremu je bil od njegovega početka načelnik. Pa tudi sicer je ves živel z »Zarjo«. Bil je mnogokrat v odboru, predsednik celo dvakrat. Kdor ga je kdaj slišal, ko je v globokih, umetniško dovršenih govorih v nemal mlade člane za društvena načela, ga ne bo nikdar pozabil. Pa tudi kedar smo se zbrali »Zarjani« v prijetni družbi, je bil najveselejši med veselimi. To ga je vsposobilo, da je s tolikim uspehom delal med graškimi in gornještajerskimi Slovenci. Največ je storil za ustanovitev in uspevanje društva »Kres«, kateremu je dal ime. Pa tudi med drugim slovenskim delavskim ljudstvom v Gradcu in izven Gradca se je posebno zadnje leto veliko gibal in si pridobil tako temeljito poznanje razmer, da se ni mogel nihče ž njim kosati. Obrambeni klub ga bo težko pogrešal, vendar mu bo pri nadaljnjem izpopolnjenju strokovnih študij največjega uspeha. F.

Obrambeni odsek S. D. Z. v »Zarji« je posvetil v preteklem letu največ svojega dela probuji graških Slovencev ter v splošno zadovoljnost dosegel prav lepih uspehov. V svojih sejah sicer ni veliko pretresaval teorije narodne obrambe, ampak začel takoj s praktičnim delom. Naslonil je svoje delovanje na pred enim letom ustanovljeno izobraževalno društvo »Kres«, kateremu samemu je pripomogel do najlepšega procvita. Tovariš Juvan je izvežbal ženski in mešani zbor, kakoršnega nobeno drugo slovensko društvo v Gradcu ne premore. Lanskega novembra ustanovljeno knjižnico S. D. Z. v »Kresu« je obrambeni odsek teden za tednom izpopolnjeval. Knjižnica šteje 192 vpisanih knjig najrazličnejše vsebine: Dom in Svet, (manjkajo samo prvi štirje letniki), Jurčičevi in Kersnikovi spisi, Ljudska in Lepslovna knjižnica. Sienkiewiczzevi zgodovinski romani i. dr. Knjižnica, ki je lahko za vzor vsaki ljudski knjižnici. Izposojevalo se je 52. bralcem knjige redno vsako nedeljo in praznik popoldne. Neprebranih je ostalo okoli 15 knjig, največ pesniških del, za katera se tudi v Gradcu ne more vzbuditi posebnega zanimanja. Izobraževalnemu društvu »Kres« je preskrbel obrambeni odsek sledeča poučna in zabavna predavanja: iur. Jos. Ilc 10. oktobra 1909: »O ženi«; dr. Martin Malnerič 24. oktobra: »O zavodih za brezposelne služkinje«; cand. iur. Iv. Česnik 7. novembra: »O načelih socializma«; isti 14. novembra: »O vplivu židovskega kapitala v Avstro-Ogrski«; iur. Jos. Ilc 21. novembra: »O varčevanju« in začel istega dne s »Čebelico«; g. dr. Zdešar 12. decembra: »O lastnostih vnetega društvenika«; dr. Anton Breznik 26. decembra: »O zvezdah«; cand. iur. Iv. Česnik 2. januarja: »Pojmovanje dela pri starih narodih«; isti 9. januarja: »Kako pojmuje delo krščanstvo in kako moderni svet«; cand. iur. Fr. Kovač 23. janu-

arja: »O organizaciji svobodne misli«; g. dr. Zdešar 20. februarja: »Pokopavanje in sežiganje mrličev«; iur. L. Koser 27. februarja: »O abstinenci«; g. župnik Gomilšek 13. marca: »O organizaciji in delu«; star. Mat. Ljubša 10. aprila: »Slovenci na Zgornje Štajerskem«; cand. phil. Jos. Puntar 17. aprila: »O delavstvu«; star. Mat. Ljubša 1. maja: »O Kremplju«; župnik Janez Kalan 15. maja: »Naša organizacija in društveno življenje«; g. dr. Zdešar 12. junija: »Veseli svetniki«; dr. Ant. Breznik 10. julija: »O sv. Cirilu in Metodcu«; dr. Val. Rožič 24. julija: »Kako je nastopalo ženstvo v svetovni zgodovini«. Poleg predavanj sta vodila cand. phil. Jos. Puntar in dr. Mart. Malnerič menjaje se vsako nedeljo kurze o delavskem vprašanju, katerih se je udeleževalo redno deset do petnajst mladeničev. Za neorganizirane slovenske delavce, in teh je žalibog veliko, je preskrbel obrambeni odsek po četvero časopisov v tri gostilne, ki so od slovenskih delavcev najbolj obiskane. Pa ne samo v Gradcu, tudi izven mesta je posegel obrambeni odsek ter dobil po nekaterih industrijskih mestih na Gornje Štajerskem prav dovoljen stik s slovenskimi delavci. Za njihovo organizacijo si je odsek napravil za prihodnje leto lepih načrtov. Dal Bog, da bi imel tudi tu toliko uspeha, kakor v Gradcu.

S. Liga K. A. je zaključila prvo leto svojega delovanja s predavanjem svojega predsednika A. Smýkal-a o patriotizmu v češki literaturi druge polovice XIX. veka.

Slavnostni večer v Poloniji na čast slovanskim gostom grunwaldske slavnosti. — 15., 16. in 17. julija t. l. so obhajali Poljaki v Krakovu na naj-slovesnejši način 500letni spomin bitke pod Grunwaldom. Ob tej priliki so prihiteli zastopniki vseh Slovanov v Krakov, da s Poljaki vred proslavé spomin tega tako velikega dogodka v slovanski zgodovini. Tudi zveza slovanskega katoliškega dijaštva »Slovanska Liga katoliških akademikov«, je poslala prav lično zastopstvo, ki je sestojalo iz zastopnikov slovenskega, češkega in hrvaškega katoliškega dijaštva. Bratsko poljsko društvo »Polonia« je priredilo v soboto dne 16. julija t. l. zvečer na čast slovanskim gostom slavnostni večer, ki je izborno uspel. Ob deveti uri zvečer so se zbrali gostje v lepo ozaljšanih prostorih društva. Poleg zastopnikov češkega, hrvaškega in slovenskega katoliškega dijaštva so počastili ta slavnostni večer s svojo navzočnostjo tudi: poslanci peterburške dume: Rodičev (Rus), Żukowski in Babiński (Poljaka); profesor krakovske univerze, dr. M. Zdziechowski; urednik »Świata Słowiańskiego«, dr. F. Koneczny; dr. K. Lubecki; dr. A. Beaupré, urednik »Głosu Narodu«; g. Stan. Jasiński, predsednik poljske krščansko socialne stranke; g. A. Mytkowicz; poljski duhovniki iz kraljestva: g. Szabelski, urednik »Kroniki Piotrkowskiej«, g. kanonik Grochowski iz Piotrkowa, g. kanonik Choiński iz Varšave; Slovenec dr. L. Lénard i. dr.

Zbrane goste je v imenu Polonije pozdravil g. Matyasik; zatem se je začela dolga vrsta govorov. Prvi izmed gostov je govoril Rodičev, in sicer v ruskem jeziku. Dejal je, da vidi v tem večeru začetek novih, lepših medsebojnih razmer, ki nastajajo vsled zblizanja. Ko se bomo med seboj razumeli in videli svoje potrebe, se bo naselila ljubezen med nami. Zato izreka prošnjo do poljske mladine, da bi ta spoznavala deželo, pod katero spada večji del poljske domovine. Veliko dela nas še čaka, toda naše delo ni brezupno, ker nas čakajo lepi uspehi. Misli, da izraža prepričanje ruske mladine, če v njenem imenu zakliče: »Naj živi poljska mladina!« — Poslanec Żukowski se je dotaknil chelmske zadeve. Upanje mu vzbujajo, da

imajo Poljaki papeža na svoji strani, ki mu je pred kratkim zatrdil, da nikdar ne bo priznal oddelitve chełmske zemlje. Zato smejo Poljaki upati. Sedanje pokolenje tvori podlago za bodočo usodo Poljakov. — Poslanec B a b i ŋ s k i napije razvoju delavnega duha med poljsko mladino. — Profesor dr. M. Z d z i e c h o w s k i se je obrnil s svojim govorom do navzočih Slovencev, ki so vsled svoje katoliške organizacije vzor za druge katoličane. Poleg tega pa so verni prijatelji Poljakov. Govornik se vedno bojuje proti uradni Rusiji, katera predstavlja Poljake drugim Slovanom kot izdajavce. Med Slovencev taka podtikanja ne dobé odmeva. »Vi ste nam najbližji, najboljši prijatelji!« — Dr. L. L é n a r d se ozre v zgodovino medsebojnega razmerja Poljakov in Slovencev. Nekdaj je Poljska pošiljala svoje sinove na Balkan, da so branili južne slovanske brate pred napadi Turkov, zato tudi jugoslovanska epopeja opeva njihovo hrabrost. Posebne važnosti pa so postale zveze med obema narodoma v XIX. stoletju. — G. St. J a s i ŋ s k i je napil bratstvu Slovanov na temelju kršč. socialnih idej. — Predsednik komerza dr. F. K o n e c z n y je najprvo opozoril na veliko razliko med stališčem poljske mladine pred dvajsetimi leti in danes in posebno povdaril velike naloge, ki jih ima sedanja mladina. Potem je prešel na slovansko vprašanje, ki je prežilo že več faz. Nekdaj je izraz »Slovjanin« pomenil isto kot »Rosjanin«. Danes je drugače. »Veseli me,« je dejal govornik, »da tu vidim zbrane različne Slovane pod eno streho. Slovanstvo — to ni antiteza poljaštva, ampak je le razširjeno poljaštvo«. Za to, da bo slovanska misel zmagała, je treba dveh podstav: opreti slovansko vprašanje na religijo in trdno verovati v dobro svojega dela. Tako mora biti, saj je »Cerkve baklja narodnega življenja«. Napijam katoliškemu akademičnemu dijaštvu!« — Na to so govorili zastopniki Slovenske Lige kat. akad.: za Slovence tovariš S u š n i k , predsednik »Danice«, za Poljake tovariš Jan P u c h a ł k a , predsednik »Polonije«, za Čehle tovariš J. B a r t o š , predsednik Ceske Lige Akademické v Pragi, za Hrvate tovariš B e l i ć , član »Domagoja« v Zagrebu. Delegati so povdarjali v prvi vrsti potrebo katoliške podlage za uspešno slovansko delo in resnično sporazumljenje med Slovani. Povdarjalo se je tudi, da ni samo slučaj, da smo se ob priliki proslave velikega čina poljske zgodovine zbrali ravno katol. slovan. akademiki, od naprednih slovanskih akademikov se ni nihče udeležil. — Govorili so še: g. K o s i ŋ s k i iz Vilne v imenu »Eleusis«; g. W a s z k a iz Varšave v imenu uredništva »P r a d a «; g. S z a b e l s k i iz Piotrkowa; g. N o v á k , predsednik čeških katoliških ljudskih organizacij iz Prage; g. iur. M i k u ł o w s k i in drugi.

Ko so odpeli himno »Polonije« »My chcemy Boga!«, je bil komerz zaključen; ob velikem navdušenju so poljski tovariši obetali številno udeležbo na shodu slovanskega katoliškega akademičnega dijaštva leta 1911. v Ljubljani.

Ta krasnospeli izlet zastopnikov slovanskega katoliškega dijaštva, ki se je izvršil brez posebne agitacije, je uspeh enoletnega delovanja Slovenske Lige katoliških akademikov. Frst.

Socialni kurz na Sv. Joštu se je vršil od 24. do 26. avgusta. Udeležencev je bilo 35 abiturijentov in visokošolcev. Predavala sta g. dr. J. E. Krek o agrarnem vprašanju in g. dr. A. Korošec o politiki.

Sestanek slovenskih katoliških abiturijentov se je vršil dne 31. julija t. l. v Brežicah. Udeležilo se ga je poleg abiturijentov iz vseh slovenskih pokrajin veliko število visokošolcev, bogoslovcev in slovenskega občin-

stva iz Brežic in okolice. Sestanek so počastili s svojo navzočnostjo tudi gg. poslanci dr. A. Korošec, dr. Benkovič, dr. Pegan in Ravnikar. V soboto 30. julija je bil pozdravni večer. Drugi dan ob deveti uri zjutraj je bilo najpreje zaupno zborovanje učiteljskih abiturijentov in abiturijentk. Nato pa je bilo glavno zborovanje slovenskih katoliških abiturijentov ob obilni udeležbi občinstva.

Abiturijent Gosar pozdravi navzoče. Mladi smo. Delo je naše sredstvo v dosego naših ciljev. Za vsako javno delo pa je treba idej, energije in financ. Prvo dvoje je v naravi naše mladine, sloga pa nam bo prinesla tudi poslednjega. V zgodovinskem kraju, kjer zborujemo, najdemo ves naš program. Katoliška in narodna zavest, dvoje moralnih sil je vodilo naše očete v boj proti našim nekdanjim sovražnikom. Iste sile probujajo naše dijaštvo, iste nas dovedejo zmagonosno do boljše bodočnosti. Delajmo sistematično, točko za točko našega programa izvedimo konsekventno brez skokov.

Nato so soglasno izvolili istega tovariša za predsednika zborovanja.

Slede po nekaterih pozdravih referati. Abiturijent Strižič (Maribor), poroča o idejnem razvoju slovenskega dijaštva od leta 1900 do leta 1910. Jako temeljito in vseskozi objektivno predavanje bi bilo potrebno, da se priobči bodisi v »Koledarčku« ali pa v »Zori«. To mora pač odpreti oči vsakemu, ki tava po poti slepomišja za absolutno narodnim radikalizmom, in vse omahljivce privedi na edino pravo pot, katero koraka katoliško narodno dijaštvo.

Drugo predavanje abiturijenta Butkovića (Gorica), nam je jasno pokazalo pot Cankarijanstva. Naše slovstvo se pač ne sme razvijati v tem smislu, ako hočemo, da rešimo narod pred propalostjo: moralno in narodno. Cankarjeva struja nam je tuja. Človek mora skozi blato, da postane sposoben za življenje, kakor pravi dr. Šorli, in pa Cankarjevo: Treba je grešiti, odločno obsojamo.

Živahna debata se je razvila po referatu abiturijenta Murija (Kranj), ki je obdeloval temo »Narodni kapital in raznarodovanje«. Debate so se udeležili pravnik Kodre, dr. Korošec, dr. Pegan in tehnik Rueh. Treba je z izobraževalno in gospodarsko organizacijo paralizirati materijelni kapital naših narodnih nasprotnikov. Med ljudstvo zanesti ljubezen do domače grude, vkoreniniti jo, da bo vzrasla v mogočno drevo, zlasti ob naših mejah. Ekspanzivno moč moramo razviti in v to naj nam bo vzgled bratski narod poljski. Med ljudstvom mora prodreti delo v smislu Rafaelove družbe. Narodne atome moramo držati in zbirati, da se ne razgube. Ljudstvu vrnimo vsaj to, kar nam je dalo ono.

Ob dveh popoldne je zaključil predsednik abiturijent Gosar lepo, nad vse pričakovanje uspelo zborovanje.

Nato se je igrala jako precizno igra »Deseti brat«, katero je posetilo mnogo občinstva, da je bila dvorana nabito polna.

Ob končani igri je sledil na vrtu komerz; v ponedeljek pa se je dijaštvo v obilnem številu udeležilo izleta v Zagreb. Na shod je došlo več brzozavnih pozdravov ter se je odposlala udanostna brzozavka prevzv. ljubljanskemu knezoškofu.

LISTEK.

»**Koledarček**« slov. katol. narodnega dijaštva za šolsko leto 1910/11. Tretji letnik. Uredil Fr. Stelè. V Ljubljani 1910. Cena 1 K 20 v. Dobi se v »Katoliški bukvarni« v Ljubljani, v knjigarni »Ilirija« v Kranju in pri Kraju v Novem Mestu. — Poleg navadne koledarske in informacijske tvarine sta posebne važnosti članka: A. Veble: Češko in poljsko narodno obrambno delo, in I. B.: Nemško obrambno delo. Ta dva članka tvorita nadaljevanje v isti smeri, v kateri smo priobčili lansko leto teoretična izvajanja o narodno obrambnem delu. — Dijakom in vsem drugim, ki se za ta vprašanja zanimajo, bodo ti članki prav dobro došli. Tretji članek Pod okriljem katoliških načel, je oprt čisto na modernih razmerah, zato bi ga moral vsak dijak prav dobro premisliti, ker mu bo v marsikaterem oziru pogled odprl. Važne migljaje za počitnice daje dijaku članek: Dijak in izobraževalno delo. — Sezite vsi po »Koledarčku«; postane naj vaš prijatelj in spremljevalec. Upamo, da bo »Koledarček« na podstavi, ki se je v tekom treh let izobrazila, lahko vsestransko zadovoljeval. Praktičen je in aktualen. Naj vam postane zunanji znak, da zastopate vsi isto veliko misel katoliškega svetovnega naziranja!

Nova Cirilo-Methodijska literatura :

Silvin Sardenko: »**Slovanska apostola**«. Zgodovinska igra. Ob 1025-letnici Metodove smrti (885—1910), izdalo »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda«. Cena 1 K 20 v.

Silvin Sardenko: »**Marijino kraljestvo na Jutrovem**«. Izdalo »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« v Ljubljani 1910. Cena 50 vin.

»**Sv. Ciril in Metod**« apostola sv. vere in cerkvene edinosti. Ob 1025-letnici Metodove smrti (885—1910), izdalo »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« v Ljubljani 1910. Cena 14 v; 10 izvodov 1 K 20 v.

»**A. M. Slomšek o sv. Cirilu in Metodu**«. Izdalo »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« v Ljubljani 1910.

Poživljeno »Apostolstvo« je izdalo v kratkem času kar štiri knjižice, ki naj bi razširile češčenje svetih bratov in zanimanje za delo v njihovem duhu razširile med slovenskim narodom.

Posebno zadnji dve knjižici sta namenjeni najširšemu slovenskemu čitajočemu občinstvu; druga knjižica bo pa tudi za izobraženca poučna in zanimiva, posebno še radi lepega jezika, v katerem je pisana. — Srečna se nam zdi misel, da je »Apostolstvo« tudi dramatično obliko izbralo v to, da razširi zanimanje za svetnika, katerih ime nosi. Igro so že večkrat z uspehom igrali. — Vse štiri knjižice, posebno pa zadnji dve, dijakom najtoplejše priporočamo; če ste prav skozi in skozi poljudni, vendar podajata samo trdne rezultate učenjaških raziskovanj. Vprašanje svetih bratov je danes tako dnevno pri nas, da bi si moral vsak izobraženec biti na jasnem glede njega. Za to sta ti dve knjižici, če sta tudi priprosti po zunanosti, posebno sposobni.

Frst.

»**Akademija sv. Karola**« **goriških bogoslovcev**. V minolem šolskem letu so predavali bogoslovci, tovariši: Fr. Črnigoj »Zgodovinski razvoj cerkvene glasbe« in »Cerkvena glasba pri Slovencih«; Drag. Purič »Alkoho-

lizen in delavstvo»; Venc. Belè »O literarnem boju nemških katoličanov« in »Kristus v evangeliju moderne poezije«; Fr. Žužek »Jezus Kristus pred sodnim stolom moderne kritike«; Dav. Doktorič »Življenje in delovanje skladatelja Jakoba Gallus-a«; Jož. Glažar »Nauk soc. demokracije in nauk kat. cerkve«; Ant. Rutar »Cerkev in suženjstvo«.

Socialno gradivo za visokošolce. Pod naslovom „Soziales Material für Akademiker“ je začelo izdajati nemško socialno dijaštvo načrte predavanj s socialnega polja z navedbo literature o dotičnem predmetu. V št. 1. je 11 načrtov po Pohle-ju, ki obdelavajo razvoj nemškega gospodarskega življenja; v št. 2 je 32 načrtov, ki se nanašajo na sledečih 6 predmetov: razvoj narodnega gospodarstva, pomen devetnajstega stoletja za narodno gospodarstvo, tovarniško vprašanje, srednji stan, poljedelstvo, karitativno delo. Vsaka številka obsega 8 str. in stane 12 h (0·10 M). Dobi se pri „Sekretariat Sozialer Studentenarbeit,“ M. Gladbach, Sandstr. 5. Dijaki, ki bi radi predavali, pa vam manjka gradiva, sezite po socialnem gradivu! Frst.

Ali je hvalno buditi narodno zavest? Da je kdo srečen v pravem pomenu besede, se mora zavedati tega. Kako naj je kdo srečen, če ne ve, da je srečen? Na istem je kot oni, ki je nesrečen, pa ne ve tega. O sreči se da govoriti le pri bitjih, ki se zavedajo lastne individualnosti. Brez zavesti ni sreče. — Zato tudi narod ne more biti srečen kot narod brez narodne zavesti. Kako naj je srečen kot narod, če ne ve, da biva kot narod? Čim bolj se kdo zaveda samega sebe, tem bolj hrepeni po lastni sreči. Čim bolj se kdo zaveda, da ima, kar mu pripada kot samostojnemu posebnemu bitju, tem bolj se veseli lastne sreče. Zato ni neumno, ako kdo oživlja narodno zavest. Čim večja je ta, tem večja utegne biti narodova sreča.

V enem slučaju pa bi ravnal zlobno, kdor bi oživljal narodno zavest. Ko bi odkrival narodu potrebe in mu tolmačil, da je pravzaprav nesrečen, pa bi mu ne pokazal poti, kako izgazi iz svoje nesreče. Možno je namreč, da imajo kak narod ali tudi posameznega človeka vsi za nesrečnega, pa se sam ne čuti kot takega. Gleda namreč svoj položaj od druge strani. Če pa ga kdo opozori, da pravzaprav ni srečen, ampak narobe, in sicer zato pa zato, in se opozorjeni zdrami, pa pravi: »saj res«, je njegov učitelj povzročil formalno njegovo nesrečo. Prej je bil mogoče nesrečen le materialno, to je, da se tega ni zavedal, formalno, v kolikor se je zavedal svojega življenja, pa srečen, ker je zrl nanj z druge strani.

Tako je formalno srečen pastirček, ki peva in vriskaje pase svojo živinico in si dela piščali. V tem in tem oziru je ta deček nesrečen. Kajti je rejnec, v tuji hiši, ima raztrgano obleko in nikdo se posebno ne zmeni zanj. Toda fantič tega ne ve, pa je zato vesel in srečen. Pride zloben človek in začne: Glej fant, kako zapuščen si. Druge otroke boža mati po licu, imajo dobrega kruha in nikoli ne hodijo strgani. Za-te se pa nihče ne briga. Drugim služiš in za druge hodiš na pašo. Kajti vzeli so te pod streho, da ostaneš njihov hlapec. Človek pove, pa gre. Pastirček pa žalosten povesi glavico in nič več ni vesele pesmi iz otroških ust. Tih in zamišljen hodi za živinico in prej tako ljube domače živali se mu zdijo tuje. Kajti on nima ničesar, zapuščen je in nikogar ni, ki bi se zanj brigal.

Tako napravi zavest človeka srečnega in nesrečnega. Prej je pastirčku manjkalo vse to, kar mu zdaj manjka. Toda ker ni mislil na to, je bil vesel in zadovoljen. Zdaj pa je žalosten in otožen, ker se zaveda, da je zapuščen in mu manjka mnovega, kar imajo drugi otroci.

Ko bi človek, ki mu je to povedal, dal dečku starše ali svojo nadomestno ljubezen in vse, kar je pastirčku manjkalo do sreče, ki jo uživajo

drugi otroci, obenem s poročilom daroval, bi bil storil dobro delo. Tako pa je učinil zlo, ker ga je storil nesrečnega.

Iz tega sledi prvič dokaz, da je k sreči treba zavesti, torej k narodni sreči narodne zavesti, drugič pa nauk za one, ki hočejo osrečiti narod.

Jasno je, da ta nauk hudo obsoja one narodove osrečevalce, ki delajo narod nezadovoljen, ne da bi obenem kazali pot k zopetni zadovoljnosti in dejanski sreči. Zato ravnajo zgolj iz tega ozira neizmerno zlobno takozvani nihilisti, ljudje, ki razdirajo pa ničesar ne zgradijo. Jemljejo auktoriteto, pa ne dajo sredstva, s katerim bi se vzdržal družabni red. Jemljejo vero, pa ne dajo nadomestila. Kradejo upanje na posmrtno srečo, pa ne dajo tolažbe. Kaj je reči o teh, če že oni, ki govore resnico, grdo ravnajo?

Zato obenem z odkrivanjem nesreče kazati pot do sreče. Zato če odkrijemu ljudstvu: izobrazbe ti manjka! — dajmo mu jo tudi. Če rečemo: gospodarsko si slabše kot Nemci, pripomozimo obenem, da bo jačji. Tako zraste z večjo narodno zavestjo tudi večja narodna sreča.

Ant. Komlanec.

Posnemajte! — Navada je bila do sedaj, da je novi doktor napojil svoje sodruštvenike en večer v gostilni in dal na ta način vsem znati, kako čast je dosegel. Letos so nekateri tovariši Daničarji opustili to navado — razvado in tisti denar, ki bi ga bili sicer zapili, dali v organizacijske namene slovenskega katoliškega dijaštva. Tako je daroval g. star. dr. J. Adlešič 10 K za Slovansko Ligo k. akad., 10 K za znanstveni klub v »Danici« in 10 K za pravni klub v »Danici«. G. star. dr. Mirko Božič je daroval 10 K za Slovansko Ligo k. akad. G. star. dr. Kulovec 10 K za Slovan. Ligo k. akad. G. voj. kurat v Möllersdorfu pri Dunaju, Šilchan, ob priliki promocije g. M. Božiča 10 K za Slovansko Ligo k. akad. — To je praktični antialkoholizem; tega naj bi posnemali vsi vprek, ki bodo v bodoče doktorirali!

Listnica uredništva. — Poročila o počitniških prireditvah Slovenske dijaške zveze priobčimo v 1. številki prihodnjega letnika, ko bo mogoč pregled čez cele počitnice. — Cenjeni sotrudniki »Prvih Cvetov« naj nam blagohotno oprosté, da v ti in mogoče še tudi v prihodnji številki »Zore« ne bo ocen doposlanega gradiva; pride vse v novembrovi številki. — **Gradivo za oktobrovo številko** (1. številka XVII. letnika) **prosimo točno do 6. oktobra na naslov: F. Stelè, phil., Ljubljana, Sv. Peter, župnišče; od 6. oktobra naj se naslavlja vse zopet na dunajski naslov: Dunaj XVIII., Schulgasse 30, III./19.**

PRVI CVETI

LEPOSLOVNA PRILOGA »ZORE«

Prof. M. Štular:

Še enkrat v Belo Krajino.

(Konec.)

Lepa doba so dnevi o »Ivanju«, ko prehaja pomlad v poletje. Topli večeri, nebo posuto z gostimi zvezdami, svetlikajoče se kresnice poletavajo o mraku in otroci jih love. Na dan sv. Ivana pa postane nekako nervozno vse, staro in mlado. Pastirji donašajo zvečer s pašnikov seboj praproti, pa jo nasteljejo narahlo po sobi, »da bo sv. Janez lepo na mehkem počinil, ako obiše v tajnostni noči hišo«. Dekleta spletajo iz ivanjskih rož vence-kolobarje, pa jih mečejo na hišno streho. Katere venec ostane na strehi ob prvem lučaju, »se bo še isto leto omožila«. Da jih ne bo kdo krivo sodil, moram povedati, da delajo to bolj iz navade in običaja ter za igračo kakor pa iz praznoverja.

Komaj je legel mrak na zemljo, že hiti na vaško »gmajno« ob koncu vasi staro in mlado. Nihče ne prihaja prazen. Vsak nosi večjo ali manjšo butaro suhljadi, šibja, grčav panj ali še kaj drugega, da poveča grmado.

Kres že veselo plapola in pozdravljajo ga kresovi z bližnjih in daljnih hribov. Slovesnost zavlada v krogu okoli ognja. Starčki pripovedujejo radovedni, bosopeti mladini razne varijante o početku kresa, njega vzroku in pomenu. Za tem se vrste razni dogodki, žalostni in veseli iz pisanega življenja starih kresovnikov. Ne manjka se pravljic o strahovih, da se otrokom kar lasje ježe in si skoraj ne upajo pogledati v temo, boječ se, da ne zagledajo kake pošasti. Dekleta pa tvorijo svoj kolobar in kmalu doni v slovesno tišino kresne noči mehka narodna pesem. Lep prizor to: vsak kres takorekoč centrum, okoli njega na holmih ob periferiji obzorja nešteto kresov. Od vsakega pa odmeva v noč poštena narodna pesem. Toda ne hodimo predaleč od našega kresa!

Ura gre že na enajst. Dekliški pevski zbor čaka še to noč težko delo. Treba bo iti po vasi od hiše do hiše prepevat. Zato odbero iz zbora osem najboljših pevk in te se odpravijo v vas. Lepe so te »ivanjske« pesmi. Nekako otožne pa nenavadno mile, po vsebini pa silno lepo sestavljene. Razvrstitev je splošno taka: 1. Pozdrav celi družini od kresa. 2. Voščilo božjega blagoslova. 3. Opevanje vsakega posameznega imena vsake osebe pri družini. Zato znajo za vsako ime posebno kratko pesem. 4. Vabilo na kres, ki ga pojo vsaki osebi posebej. Za moške se še spominjam, da jih vabijo na kres tako-le:

»Hodi, hodi k nam na kres!

Saj še nisi stari dede,
da bi doma pekeli hlebe.

Hodi, hodi k nam na kres, k nam na kres!«

Če je vas velika in ima torej večje število hiš, traja kresno petje do zgodnje jutranje ure, tako da so »kresnice« prav pošteno trudne vsled

dolgega in neprestanega petja, ker pojo navadno od 11. do 3. ali 4. ure zjutraj. Če ne more en zbor vsega obvladati, pojeta dva, vsak od enega konca vasi. Omeniti še moramo, da se vrši vse jako pošteno. Nikoli še ni bilo slišati o kaki nerodnosti. Edina slaba posledica je — drugi dan velika zaspanost. Pevke »kresnice« dobe pri vsaki hiši primeren dar, pogosto v denarju, kar potem obrnejo v kak dober namen, kupijo n. pr. za vaško cerkev ali kapelo ličen okrask.

Toliko o belokranjskem kresovanju. Priznati se mora, žal, da tudi ta lepi običaj že pojema. Po mnogih vaseh ne pojo več. Moderni, materijalistični duh, ki veje v Belokrajino iz Amerike in tudi iz domačih krajev, nima smisla za lepe, idealne domače običaje.

Omenil bi še par reči o belokranjskem narečju, seveda le v glavnih potezih. Hrvaščini se bliža v toliko, da nima dvojine in pa da ne naglašá nobene besede na zadnjem zlogu. Pri dvozložnih besedah je torej belokranjski naglas popolnoma enak hrvaškemu, n. pr. méso, télo, óblak, vójak itd., ne pa tako pri tri- in večzložnih. Tu se vsaj v polovici Belokrajine večinoma vjema prav s pisмено slovenščino. Najbolj podobno hrvaški kajkavščini govore v južnozahodnem delu Belokrajine, v župnijah: Adlešiči, Vinica, Dragatuš, Preloka, Vrh in Stari trg.

Druga posebnost belokranjskega narečja je izgovarjanje trdega »l« v vseh slučajih, kjer ga drugi Slovenci izgovarjajo kot »v«, oziroma kot kratek »u«, torej tudi pred soglasniki, na koncu besed in pred polglasnim »e«. Edina izjema je, če sledi za samoglasnikom »o« **l** v družbi še s kakim drugim soglasnikom, n. pr. Kolpa, solnce, dolg, dolžan itd. Tu se **l** ne izgovarja, ampak se namesto njega kratki **u** tako tesno zlije z **o**, da se sliši v izgovoru samo ozki **o**; torej Kopa, Sonce, dog, dožan itd. Drugače za enkrat ne morem izraziti te tesne spojitve, kakor da napravim pod **o** »u subskriptum«. V drugih slučajih ostane trdi **l**. Tudi na koncu aktivnih participov: pisal, brał, delał itd. Pripomniti je, da se **e** in **i** v deležniku ne izgovarjata, nadomestuje ju **r**; torej šrl; molrl, brusrl itd. — Pa tudi ta trdi **l** se ne sliši več v celi Belokrajini, in sicer ne: v zahodnem delu metliške župnije, v vsej suhorski, semiški ter severnem delu črnomaljske župnije. Drugod ga še izgovarjajo povsod. Koder izgovarjajo namesto trdi **l** v, imajo tudi ribniški **ü**, n. pr. süša, skühati itd. — Motil bi se torej, kdor bi mislil, da je v celi Belokrajini, ki ima okoli 34.000 ljudi, popolnoma enako narečje, ampak so tri glavna razrečja: 1. Skoraj popolno hrvaško kajkavsko ob jugozahodu (adlešička, viniška, preloška, vrhovska, starotržka, južni del podzemeljske in dragatuške župnije). Ti vsi govore seveda tudi trdi **l**. 2. Razrečje z deloma hrvaškim naglasom in trdim **l** (župnije: metliška na vzhodu in jugu, radoviška, podzemeljska vsa razen južne strani, večina črnomaljske in severni del dragatuške). 3. Razrečje z **v** in **ü** (župnije: semiška, suhorska in severni del črnomaljske). — Dostavimo samo še, da se dobi v belokranjskem narečju še veliko staroslovenskih ostalin, tako n. pr. roditeljski ženskih samostalnikov na **a**: žena — žen**ri**, noga — nog**ri**, voda — vod**ri** itd.

H koncu dostavimo še, da je Belokranjec sicer rad vesel, a ne tako kot drugi Dolenjci. Vedno se ga drži neka resnoba, ki gre včasih že malo na melanholijo. Pozna se, da je imel narod veliko pretrati, zlasti ob času turških vojskâ. Dalje je Belokranjec večinoma jako trezen. Imajo dosti vina, a pijanega človeka ne boš videl zlepa. Žganje se onkraj Gorjancev malo uživa, in še to le semintje zjutraj, pa samo domače, in še to, mislim, vedno manj. Zraven tega so Belokranjci jako ukaželjni in večinoma bistroumni ter odločni v svojem prepričanju. Škoda le to, da Belokrajino na eni

strani izsesava Amerika, ki ji izvablja toliko mladine, na drugi strani pa jo strada država. Železnice nima še sedaj, čeravno se ji obeta že leta in leta. In tudi zdaj, ko ji je že po zakonu zajamčena, se vlada počasi spravlja na noge, da bi podala krepko roko v pomoč lepi, a zapuščeni Belokrajini. Pridelkov in naravnih zakladov, ki jih ima, ne more spraviti v denar, ker nima prometnih sredstev. Vsled tega je gospodarstvo težavno, ljudi se polašča nezadovoljnost, zato hitijo v Ameriko, ki pa večini ne prinaša blagoslova. Zato: Bog daj skoraj Belokranjcem lepših in srečnejših dni na domačih tleh!

Pravoslav:

Pod Francozom.

Zgodovinska slika. (Konec.)

»Ali veš, da hodi vsak dan opolnoči straža iz Gradca v Črnomelj?« je pripomnil Zelan.

»Torej pojde tudi danes!«

»Seveda!«

»Potem udarimo!«

Janko je zakrokal. V bližini je zakrokalo kmalu za njim petnajst glasov in hip pozneje je stopilo pred Janka in Zelana petnajst krepkih fantov ubežnikov.

»Kako da ste prišli?« je vprašal Janko.

»Bali smo se, da se ti je kaj žalega storilo! Toda, kaj je s teboj? Ves izpremenjen si!«

»Ha, ko bi vedeli! Toda sedaj ni časa za razlago, vse izveste pozneje! Danes opolnoči pa napademo Francoze!«

»Ka-a-aj?«

Jankovi tovariši so stopili bližje.

»Kaj praviš?«

»Napadli bomo Francoze! Opolnoči gre ena straža iz Gradca v Črnomelj, druga iz Gradca v Metliko, polovica bo napadla na tej, polovica na drugi strani, in vse pobila!«

»Hvala Bogu, Janko, da si vendar enkrat prišel do tega prepričanja, da si bomo le sami, s svojimi pestmi priborili svobodo!« je govoril grajski hlapec Jernej, velik hrust, močan za pet drugih.

»Tako po napadu se snidemo tukaj, da odrinemo k Poljancem in jim povemo, da smo mi že začeli, da naj se tudi oni vzdignejo in poženejo Francoze! Ti, Jernej, pelji fante do Primostka! Razpostavite se mirno ob cesti in pazite, da pobijete vse, do zadnjega, pazite pa tudi, da ne bo izmed vas kdo ranjen!« je ukazoval Janko.

»Bomo!«

»Sedaj pa srečen pot! Hitite, da pridete pravočasno in vam ne uidejo! Z Bogom!«

»Z Bogom!«

Dasi je bila voda Črnomaljščica v tako pozni jeseni mrzla, vendar so fantje brez pomisleka poskakali v njo in jo preplavali. Veselili so se in

radovali pri misli, da gredo vendar enkrat na Francoze in si bodo ohladili vročo kri. Njihov vodja Jernej je pa kar norel od veselja.

»Če jih bo pet, ni treba nobenemu poseči vmes! Ti so moji!«

»Toda oni imajo puške, mi smo brez orožja! Vstrelijo te lahko!«

»Ha-ha, ne bo imel časa meriti in se pripraviti na strel, prej mu bom zavil vrat!«

»To boš pa vendar pripustil, da ti bomo mi pomagali!«

»I, čeravno nočete, da bi jih sam, mi pa pomagajte, saj prilike bom itak še imel dosti, da jim pokažem kdo sem, in kaj znam! Zelanov ded je večkrat pravil, kako so se včasih ljudje branili in bojevali s Turki! Pradedje s Turki, mi s Francozi! Jim bomo že pokazali in jih izplačali za vse hudobije!« Jernej bi najrajše zavriskal, tako je bil vesel. Tudi drugi so bili zadovoljni, da se bo še to noč začel krvavi ples. Cel poljanski okraj, vso Prikolpje, cela Bela Krajina bo vstala, da le oni enkrat začnejo! Pognati jih morajo z dežele, osvoboditi Belo Krajino te more, teh Francozov! Brez skrbi se bodo potem vrnili na svoje domove, ne bo se jim treba več potikati po lozah in se skrivati pred Francozom. Gotovo se bodo tudi hajduki vzdignili in jim pomagali, ker tudi te preganjajo Francozi! Zaslužijo sicer ti lcpovi, da bi jim človek malo stopil na prste, a vsaka pomoč je v sili dobra, tudi oni ne bodo zapodili hajdukov, če se jim pridružijo in jim pomagajo proti skupnemu sovražniku.

Zamišljeni so stopali proti Primostku. Jerneju je rojila po glavi le misel, kako bo davil in bil Francoze, drugi so mislili na svoje pradede, ki so tako hrabro in junaško odbijali Turke, in jih zato zdaj opevajo pesmi, poveljujejo pravljice in pripovedke in naštevajo njihove junaške čine. Ali se ne bo tudi o njih pevalo in pripovedovalo, ali ne bodo ob zimskih večerih vstajali lasje otrokom, ko bodo slišali, kako hrabro in junaško so odgnali in iztirali Francoze iz dežele in koliko nevarnosti so morali tedaj pretrpeti?

V take misli zatopljeni so dospeli do Primostka. Polegli so ob cesti na tla, tako, da bi jih težko zapazil tudi tisti, ki bi vedel, da so tukaj skriti.

»Ko zažvižgam, po njih!«

Jernej se je skrtil bližje cesti, si dal roke pod glavo in se zagledal v nebo. Oblačno je bilo, le sempatja je bilo opaziti med gostimi oblaki, kako zvezdo. Kakor nalašč! Tudi nebo jim je prijazno, tudi nebo podpira in odbrava njih početje. Hej, da bi Francozi le zares prišli! Bodo že videli in počutili, kaj se pravi nas preganjati! Med tem je tudi Janko razpostavil svojo četico ob cesti. Polovico je postavil nekoliko naprej, da bodo Francoze napadli od spredaj in zadaj. Skrili so se za stoletne hraste in z utripajočim srcem pričakovali trenutka, ko mahnejo. Janko je stal z Zelanom za enim hrastom, prisluškoval, če že ne prihajajo, in postajal vedno bolj nemiren.

»Ali veš gotovo, da tudi danes pridejo?«

»Gotovo!«

Molk.

»Zelan, ali poznaš onega, — onega, saj veš, koga mislim!«

»Poznam! Dolge brke ima, je precej velik hrust, po Gradcu postopa oblastno, kot bi bilo vse njegovo! Mislim, da je nekaj več, kot navadni prostak!«

»Oh, da bi prišel danes!«

»Mogoče pride!«

»Da mi ga pokažeš! Ta je moj!«

»Bom!«

Molk in tih mir je zavladal po gozdu. V bližini je zapela nočna ptica in pela pogrebno pesem. Srca naših junakov so postala nemirna. Pravijo, da poje čuk vsak večer nad hišo tistega, ki bo po noči umrl. Kaj pa, če njim naznanja smrt?

Potekla je ura, bližala se je polnoč. France se je vlegel na cesto in prisluškoval, če že ne prihajajo. Nič ni bilo slišati; kaj, če jih ne bo? Ampak, priti morajo! Čuk je pel in naznanjal nekomu smrt! Ali njim, ali Francozom? Bog ve!

Čakali so že nekaj časa. V daljavi je zatulil volk in tulil vedno glasneje in glasneje, in od raznih strani so se mu odzivali enaki glasovi njegovih tovarišev. Neka groza je prešinila fante. Prej čuk, sedaj volkovi! Nekaj mora to pomeniti! — »Gredo!«

»Gredo, gredo!« so tiho zašepetali mladci in tesneje stisnili kole v rokah.

»Okoli pet jih bo!« je pripomnil Janko, ko je nekaj časa poslušal njih korakanje.

»Te bomo lahko pozobali!«

»Pozor fantje! Sprednji napadete prvi, in ko bodo mislili uiti, jim mi zastavimo pot! Če bo kateri velik, močan, z velikimi brki, ta je moj! Bog nam pomagaj!«

Že so razložili postave Francozov. Mislili so, da bodo prišli malomarno in brezskrbno in v neredu, a korakali so pripravljene na vsak slučaj. Pet jih je bilo; spredaj je šel velik, močan hrust.

»O Bog, daj, da je on!« je prosil Janko in pustil, da so šli mimo njega. Noč je bila temna in niso ga zapazili.

Tedaj so prišli do sprednjih fantov. Janko je zakrokal. Štirje krepki fantje so skočili pred Francoze in udarili. Francozi so bili za hip osupnjeni, a to jih je takoj minilo. Tone, ki je prvi skočil in udaril, je dobro zadel. »Madonna!« je vskliknil vojak in padel. Puška mu je padla iz rok; Tone mu je prebil črepinjo. A takoj nato je začutil v rami, da ga je nekaj zaskelilo. Stopil je korak nazaj in se potipal za ramo. Curkoma je lila kri iz rame. Temnilo se mu je pred očmi, roke so mu omahnile, noge so mu hotele odpovedati, a premagal se je, zbral vse svoje moči, skočil znova med Francoze in udaril. A Francoze je minila osupnost. Kadar je bil kol namenjen njihovim glavam, so vzdignili puške visoko nad glavo, a takoj nato udarili po nasprotniku. Tone je dobil s puškinim kopitom iznova udarec po glavi. Sedaj mu je bilo preveč. Kol mu je padel iz rok, zakrilil je z rokami po zraku in padel. Tudi ostali njegovi tovariši so omagovali. Niso mogli priti do živega dobro izurjenim vojščakom. Komaj, komaj so se umikali udarcem. Padeč Tonetov jih je še bolj zmedel; hoteli so že vreči kole iz rok in pobegniti, da ne doleti tudi njih enaka usoda.

»Pomoč!« je zavpil Zelanov mlajši brat France, ko je začutil v stegnu skelečo rano. Med tem, ko je skušal podreti enega Francoza, ga je sunil, kot prej Toneta, drugi z bajonetom v stegno.

»Naprej!« je zapovedal Janko. Misлил je, da sta padla dva Francoza in ne Tone, in pričakoval, da napade bežeče Francoze. A zmotil se je, napad prvih se je ponesrečil.

»On!« je vskliknil Zelan, ko je bližje pogledal vodjo straže.

Janko je skočil kot besen naprej. Zagledal je nezavestnega Toneta in še bolj se je razjaril. Planil je proti vodji, a ta je nameril puško in vstrelil. Pok je zadonel; mimo Jankove glave je zažvižgala kroglja, le dva prsta bolj na desno naj bi šla, pa bi bilo po Janku.

»Čakaj, pes!«

Mahnil je s kolom, a Francoz je prestregel udarec; vzdignil je puško in hotel s kopitom udariti Janka po glavi, toda Zelen mu je izbil puško iz rok in ga udaril po glavi. Kot blisk hitro je izvlekel nasprotnik sabljo in zamahnil proti Zelenu. Med tem pa je pobral Janko puško in s tako silo udaril sovražnika, da se je zgrudil. Padel je na kolena in nekaj zajecjal, a drugi Zelenov udarec mu je upihnil luč življenja.

Sedaj je šlo z ostalimi Francozi lahko. Po dva sta napadla enega in ga hitro ukrotila. Prizanesli niso nobenemu, razumeli niso tujega jezika, pa se tudi ne bi dosti ozirali na njih prošnje, če bi jih tudi razumeli, toliko jeze in sovraštva so čutili do njih.

»Hvala Bogu!«

Odložili so kole, pobrali Francozom orožje in se sami oborožili z njim. Toda zmage se niso mogli preveč veseliti, ker je tudi nje same zadela bridka izguba. Tone je ležal v mlaki krvi in ni dal znamenja življenja od sebe.

»Prinesite vode!« je velel Janko.

Izprali so mu rano, močili ga po obrazu in ga drgnili po vsem životu. Čez nekaj časa je odprl oči. Debelo je pogledal okoli sebe, zaprl zopet oči in vprašal: »Ali smo jih?«

»Da!«

»Hvala Bogu!«

»Tone, mi moramo odtod, ali ne moreš hoditi?«

»Ne, z mano je pri kraju!«

»Ni, Tone, ti pojdeš z nami!«

»Le rešite se, mene pustite, jaz bom umrl in je vseeno ali v vaših ali v sovražnikovih rokah! Bežite, rešite se! Čuk je meni pel zadnjo uro!«

»Ne, Tone, tebe ne pustimo za cel svet ne!«

Zajokali bi fantje, ko so videli Toneta v takem stanju! Niso vedeli, kaj naj sedaj store. Če ostanejo do jutra tu, jih ujamejo, Toneta pa tudi ne smejo pustiti.

»Pojdite v vas, ukradite kje kakega konja in ga pripeljite! Hitro!« je zaukazal Janko. Ostal je z Zelanovim Francetom, ki je tudi trpel grozne bolečine v stegnu, a ni tožil, videč, kako potrpežljivo prenaša Tone nesrečo.

Sedaj se je začul od vode sem ženski klic: »Janko!«

»Kdo pa je?« je rekel Janko in stopil pogledat.

»Ti — Franca!«

»Oh, Janko, toliko časa te že pričakujem, pa te ni od nikoder! Vsa se tresem od mraza!«

»Le tresi se, hinavka!«

»Kaj praviš, jaz da sem . . .«

»Hinavka prokleta! Poberi se mi izpred oči!«

»Janko, ti tako govoriš? Kaj sem ti vendar storila?«

»Ha — ha — ha, še nedolžno se bo delala, dasi cela vas, cel svet že ve in si pripoveduje o tvoji sramoti! O jaz bedak, da sem ti kdaj verjel!«

»Janko, kaj pa je? O kaki sramoti govoriš?«

»Ne delaj se svetnico, ko vem, kaka hinavka si! Sicer pa pojdi, boš ga videla!«

Janko je hitro stopal, Franca mu je sledila. Brnela ji je po ušesih beseda hinavka in nerazumljivo ji je bilo, kaj ji pravzaprav hoče njen izvoljenec, čemu jo zmerja, čemu se vede tako čudno.

»Vidiš ga, tu ti je, tu ga imaš!«

Pokazal je na mrtvega Francoza. Prestrašila se je Franca, ko je videla mrtve Francoze, groza jo je obšla, stopila je par korakov nazaj in s tresočim glasom vzkliknila: »Čemu mi kažeš te mrtvece?«

»Ha, čemu, čemu? Pogledaj ga tudi tvoj ljubček je med njimi? Le pogledaj si ga, mrtev je in ne bo hodil več pod tvoje okno!«

Tedaj je bilo Franci vse jasno. Res je hodil pod njeno okno, jo nadlegoval in se ji vsiljeval povsod, a ona se ga je ogibala, nikdar mu ni odprla okna, nikdar se mu nasmehnila. Bila je nedolžna.

»Janko, ti misliš in me obsojaš?«

Minila jo je groza in strah, v svesti si svoje nedolžnosti je drzno stopila pred Janka.

»Govorili so jeziki, klepetale stare babe, a jaz sem nedolžna!«

»Ne laži, ali ni stal vsak večer pred oknom?«

»Je, pa odprla mu nisem? Sploh nisem spala v svoji sobici, ampak pri materi, da sem bila bolj varna.«

Janku je bilo pri srcu, kot da mu vliva v njega hladilni balzam.

»Torej si res nedolžna?«

»Sem!«

»Oprosti, da sem kaj takega sumil o tebi!«

Franca je zajokala. Hudo ji je bilo, da je celo Janko omahoval o njeni poštenosti.

»Ne jokaj, Franca! Vse bo zopet dobro! Začeli smo boj s Francozi, in ako Bog da, ga bomo tudi srečno dokončali! In potem Franca, bo poroka!«

»Če nam ne bodo Francozi vsega prej pokradli!« je pripomnil Zelanov Franca.

»Ne bodo imeli časa ne prilike! Pojdi sedaj Franca! Čas je, mi moramo odtod proti Poljanam!«

»Z Bogom, Janko! Srečno se bojujte in srečno končajte boj!«

Poljubila sta se in odšla. Janko je postal dobre volje: Franca nedolžna, Francozi pobiti, vstaja začeta. Skrbelo ga je le, kako bodo oni pri Primostku opravili svojo nalogo in kaj bo s Tonetom.

Pripeljali so konja. Privezali so Toneta na njegov hrbet, Zelanov Franca je zajahal. Tedaj pa se je oglasil od Gradca in Vranovič sem krik in vrišč.

»Bežimo!«

V Vranovičih so se fantje tiho približali hlevu in izpeljali konja. Toda gospodar se je zbudil, začel vpiti, misleč, da so hajduki. Hitro so odkurili iz vasi. Ljudje so vstajali in se plahoma povpraševali kaj je. Nekdo je celo pohitel v Gradec in naznanil Francozom, da so hajduki napadli vas.

»Hitro, hitro naprej!«

Naši junaki so izginili v temen gozd, hodili celo noč in zgodaj zjutraj dospeli do poljanskih hribov. Skrili so se v gozd, zakurili ogenj, napravili ležišče za Toneta in se pokrepčali in odpočili za prihodnjo noč. Tone je zadremal, drugi so polegli okrog ognja in zaspali, le Janko ni mogel. Skrbelo ga je, kako so njegovi tovariši pri Primostku rešili svojo nalogo. Nemirno se je premetaval, premišljal in premišljal, kaj naj sedaj stori, da izve o njihovem uspehu. Slednjič je zbudil Zelana.

»Kaj praviš, kako se je onim izteklo?«

»Na vsak način, dobro! Jernej je močan za tri! Gotovo so jih pobili!«

»Ali ne bi šel ti pogledat, kako je, in jih sem pripeljal?«

»Sedaj ne, pod večer pa rad!«

Zvečer je zajezdil Zelan konja in odšel. Pri Vranovičah je pustil konja na njivi, da ga bo zjutraj lahko dobil gospodar, se splazil v gozd in zakrokal. Osem glasov se mu je oglasilo. Šel je proti onemu mestu in našel tovariše.

»Kako je?«

»Dobro!«

»Ste jih!«

»Smo! Toda hitro moramo odtod, ker nas zasledujejo! Že dvakrat so nam bili na sledu, pa smo jim le štrečno zmešali! Kje so ostali?«

»V poljanskih hribih!«

Odšli so. Jernej je nekoliko šepal na desno nogo. Bodalo ga je zadelo. A tožil ni. Potrpežljivo je prenašal vse bolečine. Vesel in zadovoljen je bil, zabavljal celo pot čez Francoze in tako kratkočasil tovariše.

Glas o napadu na Francoze se je kakor blisk raznesel po vsej Beli Krajini. Kmetje so stiskali pesti, pregledovali zarjavele puške, imeli pripravljene cepe, kose in drugo orožje. Medtem se je zvedelo, da so tudi Kočevarji napadli in posekali četo Francozov. To je bilo dovolj. Naši junaki so začeli, drugi so jim sledili. Zavrelo je po vsej Beli Krajini, vso Prikolpje se je vzdignilo, napadalo posamezne čete, umorilo vsakega Francoza, ki jim je prišel v roke. Najprvo so vzdignili upor vročekrvni Poljanci, naščuvani po naših ubežnikih, in neusmiljeno pobili vsakega Francoza. Mnogo pripovedk živi še med nami, ki nam slikajo te boje in junaštva posameznikov. Francozi se niso upali posamezno ali v majhnih trumah iz svojih postojank. Manjše čete so kar izginile. Zjutraj je odšla straža in se ni več vrnila, posekali so jo razjarjeni kmetje; poslali so drugo, našla je prve posekane, in če ni bila velika, je tudi njo doletela ista usoda.

Da, slavni dnevi, dnevi junaštva so vladali takrat v Beli Krajini. Pokazali so naši stari očetje, da ni izumrla v njih tista kri, ki se je pretakala po žilah njihovih pradedov, ki so tako junaško branili svojo zemljo pred Turki. Pokazali smo tedaj, da se ne damo tlačiti od nikogar, da ne bo nihče teptal naše svete, naše slavne Bele Krajine. Ni nam pomagalo nobeno vojaštvo, sami, s svojimi pestmi smo si hoteli priboriti svobodo, prostost.

Žalibog, da so ti dnevi trajali tako malo časa. Veliko pomoč so dobili Francozi iz Novega mesta in zatrli upor. Proti toliki oboroženi sili niso mogli uporniki ničesar doseči. Kolovodje, fantje ubežniki, naši znanci, so jo popihali na hrvaško stran in čakali prilike, da zopet mahnejo po pritepencih. Tri leta so morali čakati, dobra tri leta so se šopirili Francozi po naših krajih. Slednjič jim je vendar odklenkalo, oditi so morali. In za petami so jim bili zopet stari uporniki. Vsakega zaostalega so pobili, nadlegovali večje čete do Gorjancev in niso prej mirovali, dokler ni izginil zadnji Francoz za Gorjanci. Oddahnili so se, razšli se po svojih domovih in si pripovedovali zgodbe iz te viharne dobe.

Komisar Leskovec se je trudil, da bi kolikor mogoče natančno opisal vse spopade in sploh vse dogodke izza te dobe, a njegova kronika se je izgubila. Niso se pa izgubili drugi viri, to so naši dedje, naše babice. Ne bo minil spomin, ne bodo nehali dedje ob dolgih zimskih večerih pripovedovati poslušalcem čudovitih in drznih dejanj naših starih očetov. Ti viri so neizčrpni, ne bodo nikoli zamrli, živeli bodo vekomaj.

Bratje Slovenci!

Vi ste majhen narod kakor mi, Hrvatje; toda sloga in vzajemna pomoč več premore kakor največji narod, kjer se posamezniki ne podpirajo mej seboj.

Bratje Slovenci! Vi ste nam Hrvatom — in posebno nam katoliškim Hrvatom — dali krasnih misli zedinjenja in vzajemne pomoči; Vi ste oni, ki nam edini od srca želite napredek; Vi ste nam edini pravi pomočniki. Na Vas torej zaupamo, na Vas stavimo naše nade. Vi ste nam pravi bratje, ker je pri Vas resnična ljubezen za naš hrvatski narod. Da bo pa ta ljubezen še večja, je potrebno, da se medsebojno spoznavamo, da se medsebojno podpiramo. Za to je treba za oboje, da poznamo hrvaško in slovensko književnost, potreba da kupujemo in širimo hrvaške in slovenske knjige. Če bomo poznali obojno književnost, nam bo mogoče tem lepše napredovati. Ne sme nas deliti ne kulturno ne politično reka Sotla.

Bratje Slovenci! Podpirajte torej našo hrvaško književnost! Kupujte jo in širite mej ljudstvo, da se tudi ono navduši za slogo Slovencev in Hrvatov! Podpirajte posebno našo hrvaško katoliško književnost, proti kateri se tudi pri nas liberalizem bori. Pomagajte, kupujte in širite knjige, ki jih izdaja najstarejše hrvaško književno društvo „Zbor duhovne mladeži za grebačke“. Knjige, ki jih izdaja so pripravne za ljudstvo, za delavstvo, za dijaštvo in inteligenco. Torej dosti prilike, da se po njih seznanijo vsi sloji za hrvaško književnost.

Bratje Slovenci! Upamo, da bo ta glas po poznavanju književnosti našel pri Vas plodonosna tla. Nam je, kakor rečeno, posebno potreba, da se spoznamo, a ko se spoznamo, bomo veliko močnejši v skupnem boju. Zato povdarjamo, da bi ne smelo biti ni enega Hrvata, ki bi ne imel vsaj ene slovenske knjige, kakor bi ne smelo biti niti enega Slovenca, ki bi ne imel vsaj ene hrvaške knjige.

Torej naprej za vzajemno književno spoznavanje, naprej za katoliški tisk!

POPIŠ KNJIGA KNJIŽEVNOG DRUŠTVA
„ZBORA DUHOVNE MLADEŽI ZAGREBAČKE“
ZAGREB (HRVATSKA).

Danas muče čitav svijet kojekakova zagonetna pitanja. Muče naučnjaka, radnika, muče već i samog našeg seljaka. Danas se pita naučnjak, radnik, seljak: Otkuda ovaj svijet, koja mu je svrha, otkuda čovjek, možda se doista razvio od majmuna, kako to uči Darwin? — Čovjek dolazi na misao, da je kršćanstvo, katolištvo u opreci sa znanošću, — čovjek ne zna, kako da svede u sklad ljudsko djelovanje sa slučajem, providnošću Božjom. — Pita se napokon: Što je uistinu sloboda čovjeka? Ako opstoji providnost, to nema slobode! Što je sa životom onkraj groba, da li uopće ima kakova života poslije smrti? Da li postoji onaj strašni pakao, pa ono blaženo nebo za dobre duše? — Što je onda uopće čovjek na ovom svijetu?

Na sva ta pitanja evo odgovora u krasnoj knjizi:

Što je čovjek?

Napisao Konstantin Hasert. (Str. 255. 8°. 1907.).

Knjiga je ta napisana u prvom redu za inteligenciju, ali će moći dobro doći i svakom našem radniku i seljaku koji je nešto više čitao. Ona će mnogome otvoriti oči, povratiti ga na pravu stazu s krive, na koju je možda došao čitanjem neispravnih kojekakovih tvrdnja. Dosta je pregledati samo predmete, o kojima se raspravlja, pa se odmah vidi, da ta knjiga govori o svim pitanjima, što doista muče danas čovjeka. Pisac naš rješava ova već po svojoj naravi danas najaktualnija pitanja vrlo oštromunno, lako razumljivim načinom upotrebljavajući vrlo praktične primjere tako, da će čitač ostaviti ovu knjigu s veseljem, kad mu se čitanjem riješe mnoge ove svjetske poteškoće.

Gijena je knjizi prema veličini upravo neznatna — 80 fil.

Krasno vezana sa zlatorezom K 1'80.

Hoćeš li imati pri ruci oružje, da odbiješ svaku navalu svoga neprijatelja, hoćeš li da odbiješ navale protivnika katoličke vjere, to treba da imaš priručnu knjigu pod naslovom „Bombe i granate“. Neprijatelji navaljuju na crkvu katoličku bombama i granatama, da je unište. — Ali glè — odbijaju se bombe i granate od tvrde pećine i obaraju same navalnike na katoličku Crkvu! Oni se ponizuju, oni postaju članovi crkve katoličke! Vide, da je katolička Crkva jedino prava; vide, kako su sve navale njihove, svi njihovi prigovori bili upravo prazne riječi, koje ne mogoše oboriti istine u Crkvi katoličkoj.

Hoćeš li dakle vidjeti, čuti ove navale, hoćeš li se naučiti, kako da zgodno odgovoriš svim napadačima svoje Crkve, to uzmi i čitaj

Bombe i granate.

Apologetički razgovori. Napisao Wehner. (Str. 156. 1909.).

Cijena 50 fil. Krasno vezano sa zlatorezom K 1'40.

Djelo ovo mora da je u ruci svakoga katolika Hrvata! To traži naše vrijeme!

4.000 (četiri tisuće)

u dva mjeseca rasprodano je od knjižice pod naslovom „Ima li Boga?“ Priredismo zato drugo izdanje.

Ta ne čujete li već danas u mnogim mjestima, gdje više seljak, radnik, dak, gospodin: **Nema Boga!** — Strašno! A što će istom biti za par godina? Hoćemo li dati, da se ovakovo bezvjerje još dalje širi? Hoćemo li mirno stojati? Ne! Kupujmo, širimo u narod, pa makar badava knjižicu

„Ima li Boga?“

(Str. 32. 16°. 1909. II. izdanje.) Cijena samo **6 fil.**

Tko naruči deset komada, dobiva dva badava.

Čujte, što piše o ovoj knjižici „Katolički List“ (br. 1. str. 10. God. 1909.):

„Brošura je malena, ali sadržajem svojim važna. Neoborivim dokazima iz zvjezdanoga svoda, iz gibanja svijeta, iz vaskolike prirode dokazuje se bivstvovanje Boga; a da zatvori usta onima, koji dan na dan trabunaju, kako se prava znanost protivi Bogu, prikazuje ova brošura, kako su naučnjaci svjetskoga glasa u srcu svome nosili vjeru u jednoga, vječnoga i nepromjenljivoga Boga. Ova će brošura svakomu dobro doći, osobito onima, koji su u sebi uništili pravu vjeru. Ona će usprkos „uvjerenju“, da nema Boga, u njima pokrenuti pitanje: „A što onda, ako opstoji?“; ona će ih siliti, da nađu valjani odgovor na to pitanje.“

Bez ove brošurice ne bi smio biti nijedan hrvatski katolički dak!

Gdje je duša? Tko je još vidio dušu? Može li još danas vjerovati napredan čovjek u takove gluposti? Mozak je duša!

Tako čujete već danas govoriti. Jao takovu čovjeku! U njega je nema više straha Božjega! Takav se čovjek boji još jedino teške tamnice — ali što je napokon i to?

Hoćemo li dati da se zlo i dalje širi? Ne! Širimo zato knjižicu

„Mozak — ili duša?“

(Str. 31. 16°. 1909.) Cijena je samo **6 filira.**

Tko naruči deset komada, dobije dva badava.

U brošuri se u prvom dijelu pobijaju protivnički „dokazi“ protiv duše, a u drugom se dijelu navode direktni dokazi za njezino bivstvovanje.

Daci, radnici, svećenici, učitelji i drugi — na posao dakle!

Malo je knjiga na hrvatskom jeziku, koje bi podavale zgodno štivo našoj inteligenciji. Malo je knjiga, što se tiču posebice bogoslovske znanosti. Jedna između tih rijetkih jest

„Jedinstvo roda ljudskoga.“

(Str. 38. 8°. 1897.) Cijena **40 filira.**

Učeni pokojni već pisac dr. Juraj Dočkal obradio je ovdje vrlo zanimljivi tema, koji će svakako interesirati osobito naše svećenstvo i daštvo!

Manjak bogoslovske knjige ispunjava i učena, stručna knjiga sveučilišnog profesora dra. Jos. Volovića:

„Introdukcija u svete knjige staroga zavjeta“.

(Str. 300. 8°. 1903.) Cijena K 3.—. — Za daštvo K 2.—.

Preporučamo ovu knjigu svim hrvatskim bogoslovima, da je nabave za svoj studij. Jezik je ove knjige upravo osebujan. Pravilnost je riječi upravo uzorna.

Priručna je knjiga na našim bogoslovskim učilištima svakako

„Hebrejska slovnica“.

Napisao dr. Juraj Dočkal. (Str. 150. 8°. 1893.) Cijena K 1'60.

Preporučamo i ovu knjigu svim našim bogoslovima, gdje će naći osobito lijep pregled sprege nepravilnih glagola.

Zgodna je još i danas za sve katehete — a to su gotovo svi svećenici — priručna knjiga

„Kateheze“.

Napisao Aug. Gruber. (Str. 96. 8°. I. dio II. izd.) Cijena 60 filira.

Danas se tužimo, da nam naš hrvatski narod propada. Gledamo svojim očima, kako nestaje naših ljudi, a kako se doseljuju tuđinci. Gledamo u obiteljima razdor, svade. Čujemo najstrašnije psovke proti svemu, što je nama kršćanima najsvetije. Često smo osvjedočeni vlastitim iskustvom, kako naš narod nema pravog značaja, nema volje za viši rad — osobito duševni. Nema čestoput u našem narodu ljubavi niti prema vlastitom životu i najpotrebitijem radu za svakidašnji život. Čudimo se, odakle u narodu najstrašnija zla: ubojstva, krađe, paleži i t. d. Bolno gledamo, kako u našem narodu dosad tako dobrom nestaje svakog poštenja, stida. Zavladao je nesram od oca, majke sve do kćerke, sina.

Tužnim okom gledamo u budućnost svoga naroda . . .

I ako to sve vidimo, čujemo, ne ispitujemo ipak uzroke ovome zlu, šta više — možda smo i sami tome krivci.

Ta što je veći neprijatelj čovječanstva, što je glavni uzrok sviju zala — nego baš, **pijanstvo?**

Da se tome zlu doskoči ili bar da se doskoči uzrocima pijanstva — dolazi u pomoć valjana knjiga — a takova je.

Najveći neprijatelj čovječanstva — alkohol.

Napisao Mirko Čunko. (Str. 32. II. izd. 1909.) Cijena samo 8 filira.

Tko naruči deset komada, dobije dva badava.

Prvo je izdanje ove knjižice (5.000 komada) upravo na jagmu rasprodano, zato je pisac priredio drugo povećano izdanje. Knjižica je pisana čisto pučki, zato je zgodna osobito za naše seljaštvo.

Seljaci, radnici, obrtnici, kupujte zato ovu knjižicu! Ne ćete požaliti za onih par filira!

Prijatelji hrvatskog naroda, a osobito vi svećenici, kupujte pa dijelite narodu! Neprijatelj naš osobito danas obilazi — a mi? Hoćemo li mirno čekati?

Budućnost naša ovisi o tome, kako ćemo usaditi u našu mladež vjerski, ćudoredni život. Svi hoćemo da nam je mladež što bolja, no zato moramo upotrijebiti i sredstva za to.

Jedno je tako sredstvo molitvena knjiga

„Isus prijatelj malenih“.

(1909. Str. 384. XXIII. izdanje). Cijena tvrdo vezano **50 filira**. — Tvrđi vez sa zlatorezom **80 filira**. — Kožnati vez sa zlatorezom **K 2**— . — Fini kožnati vez sa zlatorezom **K 3**— .

Kako je ovaj molitvenik objavljen i kod naše mladeži i kod našeg naroda, svjedoči najbolje to, što smo ga lanjske godine štampali po **dvadeset i treći puta**, kao dosad nijedna knjiga u Hrvatskoj. Broj je pak istisaka takov, da se samo svi ćude —

155.500 komada.

U toliko se komada nije štampala do danas nijedna knjiga u hrvatskom jeziku — a ne znamo, hoće li se uopće skoro — osim ovaj naš molitvenik, a to će biti opet za malo vremena — za tri godine.

Novo je ovo izdanje bolje od prijašnjih time, što smo dodali mnogo pjesama i nekoliko molitava. Da se pak mogu s njime poslužiti i daci pučkih škola po primorskim krajevima štampali smo i staroslovensku podvorbu sa „Slavom“ i „Vjeruju“.

Da se što više može raširiti u sve krajeve među starije i mlade, štampani su molitvenici u kožnatom vezu na najfinijem bijelom papiru.

Djevojke, ne kupujte zato kojekakove molitvenike, nego tražite jedino ovaj u kožnatom vezu!

Svećenici, učitelji, roditelji, naručujte jedino za našu mladež ovaj krasni molitvenik! Njime ćete se moći i vi poslužiti u crkvi.

Molitvenik je ovaj posebice štampan za muške, a posebice za ženske. Neka se zato kod naručivanja označi, da li je potrebno za muške ili ženske.

Muka našega Spasitelja jest naša nada, naša utjeha. U promatranju muke Isusove dobivamo okrepu za naš život, za naš rad. Gledajući Spasitelja u svim njegovim patnjama podnosimo i mi strpljivo patnje našega života. A tko od nas nije bez patnja na ovoj suznoj dolini? — Preporučamo zato — svemu našem narodu — osobito puku — molitvenik

„Sveti križni put“.

Str. 205. V. izdanje 1902. Tvrdo vezano u platno **60 filira**. Sa zlatorezom **K 1**— .

Molitvenik je ovaj pun najkrasnijih molitava; u njem se nalazi pobožnost sv. križnog puta. Ima bezbroj pjesama, što se pjevaju u svako vrijeme po svim našim crkvama.

Ne bi smjelo biti oca, majke, sina, kćeri bez male knjižice, koja nam daje sve blago duševno, knjižice, koja mora da nam je u ruci svakim danom osobito u sveto korizmeno vrijeme — knjižice pod naslovom

„Sveti križni put“.

Malo izdanje za puk. Str. 56. 1907. — Cijena **10 filira**.

Hoćemo li biti pravi katolici, hoćemo li da imademo uspjeha u našem svakidašnjem radu, to moramo doista živjeti s Crkvom katoličkom. Treba da idemo k službi Božjoj, treba da razumijemo obrede u crkvi, treba da pozorno slušamo propovijedi i druge poduke.

Nažalost mnogima nije moguće, da prisustvuju k službi Božjoj — bilo poradi bolesti, ili poradi drugih važnih razloga, i ako bi vruće željeli ići u crkvu. Mnogi bi željeli znati, zašto se u crkvi radi ovo i ono, a nema ih tko poučiti.

Evo svima tima krasna, jevtina knjiga za sve prilike života

„Život katoličke Crkve“.

(IV. izd. Str. 597. 1904.) — Tvrdo vezano stoji **K 1**— . Sa zlatorezom **K 2**— .

Ova knjiga treba da je u kući svake prave kršćanske katoličke obitelji. U njoj će naći staro i mlado, bolesno i zdravo duševne hrane, duševne utjehe. Žrtvuajte zato bar jednu krunu!

Danas rado čitaju knjige — majke i djevojke. Teško je naći kod nas zgodne knjige. Ali glô — u najbolji čas dođe knjiga

„Sveta Elizabeta“.

Preveo dr. V. Čebušnik. — Str. 405. 1907. Tvrdo vezana stoji samo **K 1**— .

Ova knjiga treba da je roman kršćanske djevojke, kršćanske majke. U toj se knjizi podaju najkrajniji primjeri kršćanske požrtvovnosti, kršćanskog života. Uvjereni smo, da ne će pustiti iz ruke knjigu, tko je jednom počne čitati.

Po nedjeljama i blagdanima čujemo s propovijedaonice ili od oltara poslanice (čitanja) te evanđelja. Željeli bi i sami često čitati ovu uzvišenu nauku Hrista i apostola, ali nemamo knjige. Knjiga se uzalud na sve strane traži, traži je često i sam svećenik, a ne zna, gdje bi je kupio.

Evo je u nas pod naslovom

„Čitanja i evanđelja“

za sve nedjelje i praznike Gospodnje i za neke dane svetačke.

Preveo dr. Fr. Iveković. Str. 201. 1903. III. izdanje. Cijena tvrdo vezanoj u platno **K 1'60**. Vezanoj u platno sa zlatorezom **K 2**— .

Preporučamo ovu knjigu svoj vele časnoj gospodi župnicima, da je naruče za župne crkve i kapelice. Knjigu je priredio najvrjedniji naš poznavatelj hrvatskog jezika dr. Iveković. Prema tome nije jezik nipošto dijalektički, nego takov, da se njime može poslužiti svaki nesamopoznavatelj Hrvatskoj nego i po Bosni, Hercegovini, Dalmaciji, Istri, te južnoj Ugarskoj — uopće svagdje, gdje se govori hrvatskim jezikom.

Na polju hrvatske književnosti za duhovni život moramo priznati, da dosta oskudijevamo. Ovu oskudicu opažaju sve duhovne zadruge, kao i pojedinci. Nemamo osobito zgodnih priručnih knjiga za svakodnevna razmatranja.

Toj potrebi evo udovoljuju i dvije velike sveske pod naslovom

„Razmatranja“

za svaki dan preko crkvene godine.

Napisao Hammerstein D. I. (1898. I. sv. Str. 678., II. sv. Str. 551. 8°.) Cijena broširanim I. i II. sv. **K 7*60.** Vezano u polukožu **K 9*40.**

Preporučamo ova razmatranja za sve dane osobito svoj velečasnoj gosp. svećenicima, svim bogoslovskim zavodima te svim drugim duhovnim zadrugama. Priređivači su knjige kao i sam pisac imali osobito na umu početnike u duhovnom životu, zato je dodana praktična uputa upoće za sva razmatranja kao i za svako pojedino razmatranje.

Pošto su ova razmatranja nešto opširnije pisana, prekrasno će se njima moći poslužiti svaki svećenik kod nedjeljnih propovijedi. Ta će razmatranja biti prava slatkoća puku iz ustiju propovjednika.

Umjesto dobre zabavne knjige čita se kod nas Hrvata sve i sva — strano — pa i najgore. Malo je nasuprot kod nas knjiga, koje možemo s mirnom savješću predati u ruke čitaču. Malo ih je osobito takovih, koje bi podizale čuvstvo umjetnosti i čuvstvo plemenštine srca,

Medu malenim brojem lijepe naše zabavne knjige jest

„Marijino dijete“.

Roman. Napisao Seeburg. Str. 390. 8°. 1908. — Cijena **K 3*—**, elegantno vezana **K 3*60.**

Valja priznati, da mi Hrvati dosad niti nemamo pravog izvornog katoličkog romana. Takav treba da istom nastane. Kako se pak piše takav roman, pokazuje nam naš pisac Seeburg u svom „Marijinom djetetu“. Katolički je umjetnik krasno ovdje riješio svoju zadaću: vraća čovjeku njegovo dostojanstvo, postavlja ga na njegovo pravo mjesto, s kojeg ga hoće skinuti i naši „moderni“ — te kao tip abnormalnosti odvući u neprozračnu atmosferu. — Glavna junakinja — čelična Josipa („Marijino dijete“) nije plod piščeve mašte. To je skroz realna osoba sadašnjosti, koja u prerasličnim životnim zgodama dolazi u sukob s realnim, da modernim upravo svijetom, gdje djelatnost svoje slobodne volje razvija tako, da je upravo divota. — Silnu pak zanimivost u čitaču pobuđuje pisac time, što može upoznati svaki lako u onom šarenilu okoliša i brojnih osoba manje više sliku svoju i svojih znanaca.

Ovim prijevodom dobiva zato katolička javnost u najljepšem ruhu najkrasnije djelo, zato će poseći svaki za tom knjigom, tko je željan zabavna štiva.

Medu glavnim zadaćama našega književnoga društva „Zbora“ bila je već u početku jedna, da se našoj mladeži dade dobro štivo — lijepa zabavna knjiga. Da, dobra je knjiga onaj ključ, koji otvara srce djeteta svakoj plemenštine. Dobra je knjiga ono sredstvo, da čovjek — nekoć mlad — leže mirne savjesti na posljednju postelju — mirno umire.

Hoćete li roditelji, učitelji, svećenici i drugi prijatelji mladeži gledati našu mladež u svemu dobrou, hoćete li joj učiniti najveće veselje, što ga može zaželjeti mladenačko srce, to podajte našoj mladeži valjanu knjigu! Evo je:

1. Sabrane pripovijesti i pjesme za mladež.

Napisala Marija Tomšić-Im. Str. 207, 8°. 1909. Cijena tvrdo vezanoj **K 1*—**.

Ovo je uzor-zbirka najkrasnijih sitnih pjesama i pripovijesti. Knjiga je dosad čula samo hvale. Ta to je knjiga, kakove mi dosad ne imadamo, da dademo našoj miloj mladeži.

2. Genoveva.

Prekrasna pripovijest za matere i djecu sa slikama. (X. izdanje. Str. 104. 8°. 1909.) Cijena tvrdo vezanoj 50 filira.

3. Osveta je moja, ja ću je vratiti.

Pripovijest za mladež i puk sa slikom. (V. izd. 1909. Str. 111. 8°.) Cijena tvrdo vezanoj 50 filira.

4. Dobri Radojica i zločesti Ivica.

Pripovijest za mladež sa slikom. (III. izd. Str. 134. 8°, 1898.) Cijena tvrdo vezanoj 60 filira.

5. Pustinjačka spilja.

Pripovijest za puk i mladež sa slikom. (IV. izd. Str. 150. 16°. 1909.) Cijena tvrdo vezanoj 40 filira.

6. Ružica Garićka i Drveni križ.

Dvije pripovijesti za puk i mladež s dvjema slikama. (IV. izd. Str. 204. 16°. 1909.) Cijena tvrdo vezanoj 50 filira.

7. Eustahije.

Pripovijest za puk i mladež sa slikama. (II. izd. Str. 124. 8°. 1906.) Cijena tvrdo vezanoj 60 filira.

8. Savijaj drvo, dok je mlado!

Pripovijest za roditelje i mladež s mnogo slika (II. izd. Str. 170. 8°. 1902.) Cijena tvrdo vezanoj 70 filira.

Hrvatski narode, a osobito ti seljače, radniče i obrtniče, evo i tebi krasno štivo! Čitaj ga marljivo!

Dokora će izaći ispod tiska troškom istog književnog društva „Zbora“ slijedeće knjige:

1. Sveto Pismo starog i novog Zavjeta.

Preveo dr. Valentin Čebušnik. I. sveska.

Kod nas se tako dugo iščekivalo i tražilo sv. Pismo. Evo ga! Ne smije biti ni jedne kršćanske kuće, koja ne bi imala ovu knjigu — samu riječ Božju.

2. Katolički Đak.

Vjerski putokaz kroz srednje i više škole. Priredio Grgur Galović. Katolički dače! Ne možeš se zvati dakom, katolikom, ako ne budeš imao ovu praktičnu molitvenu knjižicu. U njoj se govori o svim prigodama dačkoga života. Tu je kratka apologetika vjerskih istina kao i najpotrebitije kratke molitve.

3. Pogledi u svećenički i bogoslovski život.

Aforizmi. Napisao dr. Franjo Novak.

Takove knjige još dosad ne poznaje hrvatski jezik. Pisana je isključivo za svećenike i bogoslove.

Sve narudžbe neka se šalju na „Zbor“. — Trgovci i knjižare dobivaju 20% popusta u novcu, a svi drugi 10% rabat u knjigama. Za narudžbe preko 10 K plaća „Zbor“ sam poštarinu.

Pogovori o umetnosti.

3. Subjektivnost v umetnosti.

V zadnji številki »Zore« smo nakratko, zelo nakratko govorili o bistvu lepote, ki smo jo definirali kot lastnost stvari, vsled katere se človeku, ki jih opazuje, razodene njih urejenost. Soglasno s staro filozofijo mislimo, da je spoznanje reda spoznanje lepote, in umetnik ustvarja umetnino s tem, da smotrno ureja posamezne čutne elemente, iz katerih nam prisije nečutno bistvo stvari.

a) Red je objektivna plat lepote. Red obstoji sam zase, je neodvisen od opazovavca; on je obstajal v stvarstvu, preden je Newton odkril svoj novi zakon ter padel na kolena ter poln občudovanja nad njega lepoto zahvalil Boga. Toda lep ni bil, preden ga ni Newton odkril, kajti lepota nujno zahteva opazovavca, da se mu razodene. Z lepoto je namreč nerazdružljiv duševni užitek in zato sta tudi opazovavec in umetnina nerazdružljiva, tako da stvar toliko časa ni lepa, dokler se opazovavec ne zave njene urejenosti. Stara filozofska šola je govorila le o objektivnih elementih lepote, le o elementih, ki tiče v umetnini sami, in je smatrala lepoto za tako objektivno pojem kakor resnico samo; po stari estetiki je impresionistična slika, ako odgovarja vsem pravilom slikarstva, ravno tako lepa, čeprav stoji pred njo priden meščan, ki je ne razume, kakor je bilo resnično, da se suče zemlja okrog solnca, že pred Kopernikom.

Nova doba je pretrgala te tradicije in je pometla tudi s staro estetiko. Sedaj je v modi mnenje, da ni v lepoti sploh nič objektivnega.¹ Od Leibniza dalje prevladuje nazor, da niso predmeti sami lepi, temveč da mi projiciramo lepoto vanje. Pri opazovanju umetnine ali narave se včuvstvujemo vanjo, ji podtaknemo lastne misli in lastna nagnjenja in jo zato smatramo za lepo. — Kolikorkoli je ta teorija sama na sebi napačna in pogubna, ker zabrisuje vsaki umetnostni kriterij, je vendar nekaj resnice v njej in nam je dobrodošla kot potrebna korekcija prejšnje dogmatične estetike. Jasno je namreč, da lepota, ker učinkuje dušni užitek, ne more biti zgolj v objektu: predstava o lepem mora biti v meni samem, da se porodi užitek. Stari vek, ki je od Sokrata do zadnje neoplatonske šole učil, da je lepota neka realnost, je bil v zmoti, kakor je v zmoti einfühlungsteorija in resnica je v sredi: lepota ni ne objektivna, ne subjektivna, temveč relativen pojem in obstoji v relaciji med predmetom in opazovavcem.

b) Iz tega je razvidno, da je subjektivna plat v umetnosti ravno tako važna kot objektivna. Ni dovolj, da umetnik ustvari delo, marveč je potrebno, da gledavec delo razume: da spozna njega urejenost. Vsak narod, vsak stan, skoro vsak človek ima svojo posebno mentalnost: njegovo mišljenje in čuvstvovanje se suče v nekem gotovem krogu, neki predmeti so mu posebno ljubi, njegovo fiziško in dušno življenje ima neko posebno smer. Otdod je razlagati posebnost narodne umetnosti, stanovske umetnosti in osebna nagnjenja za kako posebno vrsto umetnosti. Ko sem bil še zelo mlad, mi je nekoč mlada žena pripovedovala, kako ljubi povesti, ki popisujejo dom pred praznikom: duh po kolačih v kuhinji, umite in počesane otroke, moža, ki oblači čisto srajco in novo obleko, pometeno sobo in luč pred podobo; takrat sem menil, da se zelo razumem na literaturo, in sem se natihem smejal. Sedaj umevam bolje tisto mlado ženo in vem,

¹ Kdor se hoče poučiti o modernih estetskih naziranjih, bi mu priporočili kratko, a dobro knjigo: »Einführung in die Ästhetik der Gegenwart.« Von Dr. E. Neumann. Quelle u. Meyer. Leipzig. 1908.

zakaj se ji je srce širilo od sladkih solza: bina je mati otrokom in žena možu in varihinja doma. — A tudi vsaka doba v življenju naroda ima svoje posebno obeležje, ki soformira umetnost: odtod tisti čar naivnega, primitivnega italijanskega in nizozemskega slikarstva, odtod nam nerazumljive zablode baroka, odtod nam neznosni slog francoske preciozne literature, odtod tudi smer modernega romana proti sociologiji in psihologiji. Človek ljubi v umetnosti tisto, kar mu je bližje, dražje, in umeva bolj umetnino, ki govori o njegovih lastnih mislih in čuvstvih.

c) Toda je še nekaj v srcu človeštva, kar je njegova skupna last in last vsakega človeka posebe, kar mu je od vekomaj do vekomaj izvor sreče ali bolesti. Tako so na primer prestrogi moralisti že večkrat vpraševali: Čemu poje pesnik vedno in vedno ljubezen, čemu se v romanih ponavlja stara povest stokrat od konca? Odgovor je v srcu človeštva. Naj nam poje zaljubljeno pesem slepi Homer ali islandski skald ali sentimentalni trubadur ali naj nam jo pripovedujejo basni divjih Kongolezov — vedno je znana in ljuba našemu srcu. Ko pride za človeka tisti čas, v katerem gradijo lastovice gnezdo, je je polna duša tudi tistega, ki ni pesnik. — Ali koliko čuvstev nam oživi pri besedi: dom. Vsa mlada preteklost, prvo in najbolj slastno dihanje življenja, prvi in najbolj pisani pogled v ta lepi božji svet, vsepr.čujoča skrb materina, ki neprestano obletava in pronica domačijo, mirna, stroga osebnost očetova, ki je hiše zaščitnik in gospodar — koliko večne slasti je v teh spominih! — In slednjič zavest neskončnosti, večnosti in božanstva, ki je vsakemu človeku včasih tako blizu, da ga čuti vsepovsod okrog sebe, da ga skoro tipa, kamorkoli iztegne svojo roko, da vidi njegovo silo v migljanju zvezd na globokem nebu, v zorečem klasju in v mirnem gozdu, ki pod večer tiho pošumeva. — Vse to in še mnogo drugega je človeštva skupna last, skupni zaklad človeških src in zato večni predmet umetnosti. Tako je razumeti, zakaj so klasična dela lepa v vseh časih in ljuba vsem narodom in vsakemu človeku posebe: Črpala so iz splošnočloveškega in so nad časom in prostorom. To je skrivnost mojstrov, in kdor je ne najde, ostane vse svoje žive dni zanikaren vajenec. Šole se menjavajo, okus se izpreminja, moda je vsako desetletje drugačna, ostaja pa človeška duša, ki je vedno enaka in ima vse dni oni program, ki ga je Bog zapisal vanjo prvi dan.

d) Moderna umetnost je na to veliko resnico precej pozabila. Če pravimo: moderna umetnost, ne mislimo tega presplošno, ker ni dvoma da smo mi priče velikih umetniških stremljenj, čeprav se tega komaj zavedamo; kajti človeška sodba je žalibog vedno tako kratkovidna, da potrebuje očali zgodovine, ako hoče določiti stvarjem velikost in obliko. Ne smeme tedaj obsoditi vse moderne, temveč mislimo le na subjektivistično načelo, ki vlada sedaj skoro splošno pri umetniškem stvarjanju. Vsled vel ke razširjenosti umetnostne kulture bojujejo umetniki res trd boj za obstanek; na razstavi, kjer je razobešenih tisoč slik, je težko obrniti pozornost občinstva nase in med knjigami, ki dežujejo dannadan na trg, je lahko marsikatero prezreti. Umetnik torej mora, mora kričati, če hoče, da ga vidijo in slišijo. To je eden izmed vzrokov brezobzirnega hlepenja po originalnosti. Drugi vzrok je splošna kuga individualizma, ki tudi lepim umetnostim ni prizanesla. Po individualizmu v filozofijo, morali in sociologiji je nujno prišlo isto naziranje tudi med umetniški svet. Ženiju prosta pota, v kot stare tradicije pred vihro navdihnjenja, meščan mólči pred delom avtonomne umetnikove osebnosti! Vse to so podpirali cenakuli v strupenem ozračju kavaren, polnem alkoholnih hlapov in tobakovega dima, skozi katerega je bilo videti svet le v čudnih, umazanih karikaturah. Tu so se rodile nove teorije o umetnosti, novi slog, ki nam je sedaj že prislutna manira in rokodelstvo, umetniški žargon in sploh ves tisti plevel, ki ga kritiki, kadar so hudi, nazivajo moderno umetnost.